ॐ

पुराणोक्त विवाह पद्धति.

छापी प्रसिद्ध करनार.

वैद्यशास्त्री मणिशङ्कर अजरामर व्यास.

ध्रांगध्रा.

शक १८३६. संवत १९७१.

प्रथमावृत्ति प्रत १०००.

किंमत ०-६-०.

श्री 'सत्यप्रकाश' प्रींन्टींग प्रेसमां डाह्याभाई शंकरभाई गांधीए छाप्युं.
खाडीया—अमदावाद.

श्रीगणेशायनमः

श्री परमात्मने नमः

पुराणोक्त विवाहपद्धति.

अथ सर्वेषां वाग्दानविधि.

વરવાલાને ઘરે અથવા કન્યાવાલાને ઘરે સર્વે માણુસો ભેગાં થાય એટલે સરવેને નીચેનો મંત્ર ભણી કુંકુના ચાંડલા કરીને ચોખા ચોડવા પછી વરનો બાપ અથવા જે પ્રમુખ હોય તેને ચાંડલો કરીને કહેવું કે ફલાણા ની દીકરી ફલાણા નામની કન્યા તમારા પુત્ર ફલાણા વેરે આપે છે.

स्वस्तिस्तुयाविनाशाख्या पुण्यकल्याणवृद्धिदा ॥
विनायकप्रियानित्यं तां च स्वस्तिब्रुवन्तु नः ॥

वाच दत्तामयाकन्या पुत्रार्थेस्वीकृतात्वया। कन्याविलोकनविधौ
निश्चितंस्त्वंसुखीभव ॥ १ ॥

આ શ્લોક કન્યાવાલાએ ભણુવો.

वाचादत्तात्वया कन्या पुत्रार्थंस्वीकृतामया। वर वलोकनाविधौ निश्चितस्त्वं सुखीभव, ॥ २ ॥

આ શ્લોક કન્યાવાળાને ભણુવો.

*अव्यंगेऽपतितेऽक्लीबेदशदोषाविवार्जिते ॥

इमांकन्यांप्रदास्यामि देवाग्निब्राह्मणसन्निधौ ॥ ३ ॥

આ મંત્ર ભણીને શ્રીફલ દેવરાવવું ત્યારે નીચેનો શ્લોક ભણુવો.

सुमुहूर्त्तं शुभलग्नं क्षेमंकल्याणं अरोग्यानिर्विघ्नेन शुभंभवतु ॥

આ ભણીને બેસી જવુ ને સાકર વેંચે ને બ્રાહ્મણોને ભુયસી દક્ષણા આપી રજા લઇ ઘેરે જાવું.

---

* જે અંગની ખોટ આવવાથી મનુષ્ય સર્વ કામને માટે નાલાયક બની જાય છે તેવી ખોટ વગરનો તથા વટલી ગયેલ વગરનો તથા પુરૂષત્વવાળો એવો અને દશ દોષ જે સ્મૃતિઓમાં જે ગણેલા છે તે દોષથી રહિત એવા તે દેવ, અગ્નિ તથા બ્રાહ્મણોના સમીપ આ કન્યા હું આપીશ.

लग्न लखवानो प्रकार.

श्रीगणेशायनमः । श्रीगुरुभ्योनमः ॥

आदित्याद्याग्रहासर्वे सनक्षत्रासराशयः ॥
सर्वेकल्याणमिछन्तु यस्यैसालग्नपत्रिका ॥१॥
गणाधिपोगुरुश्चैव गोत्रजामातरोग्रहाः ॥
सर्वेकल्याणमिछन्तु यस्यैसालग्नपत्रिका ॥ २ ॥

कल्याणानिदिवामणिः सुललितांकांतिंकलानांनिधिर्लक्ष्मीं-क्ष्मातन योबुधश्चबुधतां जीवश्चिरंजीवितां ॥ साम्राज्यंभृगुजोऽर्कजो विजयतांरा[illegible]र्बृहत्कर्षतां॥ केतुर्यच्छतुवांछितं फलमिदंपत्रोयं[illegible]चोत्तमा ॥३॥ स्वस्तिश्री[illegible]विक्रमार्क संवत् १९६५[1]। प्रवर्त्तमान्येशाके १८३०[2] रवौउत्तरायने वा दक्षिणायने. (वैशाखमासे[3]) शुक्लपक्षे[4] (३) घटी[5]

---

१ અહીં ચાલતો સંવત લખવો । ૨ અહીં ચાલતો શક લખવો । ૩ રવી ચાલતા ઉત્તરાયને વા દક્ષિણાયને । ૪ ચાલતો માસ । ૫ ચાલતુ પક્ષ ।

३५–२३। लग्नतिथौरवीवासरे[1] रोहिणीघटी[2] २१–१८. परं मृगशीर्ष लग्ननक्षत्रे । अतिगंजयोगे[3]। तैतलकरणे[4] ।एवंपंचांगशुद्धेऽत्रादिने-श्रीसूर्यमंडलार्द्धास्तसमये गोधूलिकवेलायां लग्नशुभम् वरपक्षे-नामानि पारेखश्री वरना पितानुं नाम लखवुं गृहेगृहिणी बाई वरनी मानु नाम लखवुं । उदरेपुत्रः । अमुक नामावरः । कन्या-पक्षेनामानि मेताश्री कन्याना पितानु नाम लखवुं । गृहेगृहिणी बाई कन्यानी मानु नाम लखवु। उदरे पुत्री अमुक नाम्नी कन्या उभयोःपाणीग्रहणंशुभंभवतु। श्रीकृष्णरुक्ष्मणीनु सौभाग्यं॥ ब्रह्मा-सावित्रीनु सौभाग्यं॥ ईश्वर पार्वतीनु सौभाग्यं। इंद्रइंद्राणी सौभाग्यं॥ एवंसौभाग्यंवरकन्ययोरस्तु । अस्तु । वंशोविस्तरतांयातु ॥

---

૧ લગ્નની તિથિ લખવી. ૨ ટીપણામાં જોઈ લગ્નની ઘટી–પલ લખવા તથા સાંજે બીજી તિથિ આવતી હોય તો લખવી.। ૩ ચાલતો વાર લખવો.। ૪ ચાલતો યોગ। જે કરણ હોય તે લખવું ટીપણામાં જોઈને જે સંક્રાંતિ હોય તેથી સાતમું લગ્ન મુકવું કુંડલીમાં જે પ્રમાણે અંક મુકી જઈ ટીપણામાં હોય તે પ્રમાણે ગ્રહો માંડી જવા।

अथ मंडपारोपणविधि.

गृहनिर्गमवामांगे वसोर्धाराचवेदिका ॥
पश्चिमे उत्तरेद्वारे गृहंनिर्गमदक्षिणे ॥

અર્થ—પુર્વદ્વાર વા દક્ષિણદ્વારનું ગ્રહ હોય તો ડાબિ કોર ખાત વસો-ધારા કરવા ને પશ્ચિમ વા ઉત્તરદ્વાર હોય તો જમણીકોર કરવા ॥ વર અથવા કન્યાના માબાપ મંડપારોપણ કરે ને તેને અડચણ હોય તો પરણનાર કરે આંખે જલવંદના કરાવી હાથ જોડાવી

पुण्याहं २ सुमुखश्चैकदंतश्च कपिलोगजकर्णकः । लंबोदरश्चविकटो विघ्ननाशोविनायकः ॥ धुम्रकेतुगणाध्यक्षो भालचंद्रोगजाननः । द्वादशैतानिनामानि यःपठेच्छृणुयादपि । विद्यारंभेविवाहे.च प्रवेशेनिर्गमेतथा। संग्रामेसंकटे चैव विघ्नस्तस्यनजायते । शुक्लांबरधरंदेवंशशिवर्णंचतुर्भुजं। प्रसन्नवदनंध्याये सर्वविघ्नोपशांतये॥ अभीप्सितार्थसिध्यर्थं पूजितोयःसुरासुरैः। सर्वविघ्नच्छिदेतस्मै गणा-

गणपतये नमः ॥ इहभुवनकोशेभुर्लोके भरतखंडेजंबुद्वीपे आर्याव-
र्त्तान्तर्गत ब्रह्मावर्त्तैकदेशे अर्बुदारण्येकुमारिकाक्षेत्रे अस्मिन्मंडपा-
यतनेदेव ब्राह्मणानांसान्निधौ अद्यश्रीब्रह्मणोद्वितीयप्रहरार्द्धे श्रीश्वे-
तवाराहकल्पे सप्तमेवैवस्वतमनवंतरे अष्टाविंशतितमे कलियुगेतत्र
श्रीप्रथमचरणे श्रीविष्णोर्बुद्धावतारे श्रीविक्रमार्कसमयातीत संवत्
षट्षष्ठ्याधिकै कोनधिशति शततमेब्देरवौउत्तरायने वा दक्षिणायनेगते
(હાથમાં જલ લેવરાવવું.) अत्राद्य मासोत्तमांगल्यफलप्रद मासोत्तममासे
(અહીંઆં જે માસ હોય તેનું નામ લેવું. कार्तिक, मार्गशीर्ष, पौष,
माघ, फाल्गुन, चैत्र, वैशाख, ज्येष्ठ, आषाढ, श्रावण, भाद्रपद,
आश्विन,) मासे शुक्ल, कृष्णपक्षे (અહીં તિથિનું નામ લેવું.)
प्रातिपादि, द्वितीयायां, तृतीयायां. चतुर्थ्यां, पंचम्यां, षष्ठ्यां,
सप्तम्यां, अष्टम्यां, नवम्यां, दशम्यां. एकादश्यां, द्वादश्यां त्रयोदश्यां

चतुर्दश्यां, पौर्णमास्यां, अमावास्याया तिथौ. रवि, सोम, भौम, बुध, गुरु, शुक्र, मंद, वासरे ममसुतायाः वा सुतस्यांववा ंगत्वेन वि ितं मंडपारोपण महंकरिष्ये तत्रादौगणपति पूजनं मंडपाधिष्ठातृ देवतानां च पूजनमहंकरिष्ये.

(આ પ્રમાણે સંકલ્પ કરાવી જલ મુકાવી દેવું અને ગણુપતિને થાળી અથવા તરભાણુામાં પધરાવી જલની આચમની ચડાવતા જવું.)

श्वेतांगंश्वेतवस्त्रंसितकुसुमगणैःपूजितंश्वेतगंधैः। क्षीराब्धौरत्न दीपे सुरतरुविमले रत्नसिंहासनस्थम् ॥ दोर्भिः पाशांकुशेष्टाभय धृतिविशदंचंद्रमौलित्रिनेत्रं। ध्यायेच्छात्यर्थमीशं गणपतिममलं श्री समेतंप्रसन्नः ॥

इति गणपतिध्यात्वा ॥ श्रीमहागणपतये नमः आवाहनं०। समर्पयामि ॥ श्रीम० पाद्यं० । म० अर्घ्यं० श्रीम० । आचमनीयं० । श्रीम०ः। पंचामृतस्नानं० । पय, दधि, घृत, मधु, शर्करा

स्नानं । शुद्धोदकेन संस्नाप्य । श्रीम० चंदनं स० । श्रीम० । पुष्पंदुर्वांकुरं० । श्रीम० धूपं, दीपं, नैवेद्यं, फल, तांबुलं, दक्षिणा० श्रीम० राजोपचारान् गुलालं, अबीरं, सिंदूरं० । सर्वोपचारार्थे अक्षतान् स० । नीरांजनं मंत्रपुष्पांजलिं० । श्रीम० विशेषार्घ्यं० । सजलपुष्पाक्षत हिरण्यसहितफलंगृहीत्वा ॥ रक्षरक्षगणाध्यक्ष रक्ष त्रैलोक्यरक्षक । भक्तानामभयंकर्त्तात्राताभवभवार्णवात ॥ १ ॥ द्वैमातुरकृपासिंधो षण्मातुराग्रजप्रभो।वरदत्वंवरंदेहि वांछितंवांछितार्थदम् ॥ २ ॥ गृहाणार्घमिदंदेव सर्वदेवनमस्कृत। अनेनफल दानेन फलदोस्तु सदामम ॥३॥ श्रीम० विशेषार्घ्यं० । प्रार्थना ॥ विघ्नेश्वरायवरदाय सुरप्रियाय लंबोदराय सकलाय जगद्धिताय ॥ नागाननायश्रुतियज्ञविभूषिताय गौरीसुताय गणनाथनमोनमस्ते ॥ १ ॥ इतिप्रार्थना (આ પ્રમાણે ગણપતિ પુજન કરાવીને ખાત પુજન કરવું.)

९ खात अधिष्ठातृदेवताभ्योनमः आवाहनाद्युपचारान्समर्पयामि

(એમ ભણીને ખાતમાં દુધ દહી જલ રેડીને ચંદનવડે પુજા કરવી.

शेषाय नमः । कूर्मराजाय नमः । पृथिव्यै नमः । मंडपाधिष्ठातृदेवताभ्यो नमः । चंदनं, पुष्पं, धुपं, दीपं, नैवेद्यं, फलं, तांबुलं, दक्षिणां, गुलालं, अबीरं सर्वोपचारार्थे अक्षतांश्च समर्पयामि

ખાતમાં ચંદન, પુષ્પ, ગોલની કણી, ગુલાલ, અબીર વીગેરે નાંખીને માણિકસ્થંભની સાથે આંબાના અગર પંચપલ્લવના પાન તથા મીંડલ બાંધીને તૈયાર કરવો તેના ભેગો વાંસ પણ બાંધવો તેમજ મૃત્તિકાની કુરડીમાં દુધ-દહીં પૈસો સોપારી-દુર્વા નાંખી એ કુરડી તથા માણેકથંભ સાથે હાથમાં લઈ ચાર જણ હાથ અડાડે (સુમુહુર્ત્તં० ભણી ખાતમાં કુરડી ગોઠવવી ને માણેકથંભ રોપાવવો ને તેના ઉપર યજમાન ચાર વાર મૃત્તિકા પુરે તે ઉપર પુજન કરાવીને ચાર સ્ત્રીયો વધાવા આવે તે ચાર વાર માણેકથભને વધાવે પછી યજમાનના હાથમાં જલ લેવરાવી.

॥ अत्राद्य० श्रीगणपत्यादिमंडपाधिष्ठातृ देवतानापूजन ९
कृतस्यविधेः सर्वपरिपूणमस्तु ॥ तिलकं आशीरवादः ॥ स्वस्ति-

स्तुयाविनाशाख्या पुण्यकल्याणवृद्धिदा। विनायकप्रियानित्यं ता च स्वस्तिब्रुवन्तुनः॥ આ શ્લોક ભણી સરવેને ચાંડલા કરી ચોખા ચોડવા અક્ષત લઇ કંકુવાલા કરી. ऐश्वर्यंयत्प्रसादेन सौभाग्यारोग्य संपदः। शत्रुहानि-परोमोक्षः स्तुयतेसान[illegible]जनैः ॥

ડાબે હાથે જલ હેઠું મુકાવી ડાબો પગ ખંચેરાવવો જમણે હાથે અક્ષત માથે ચડાવવા. ધનવાન, પુત્રવાન, લક્ષ્મીવાન, આયુષ્માન ભવ.

हस्तेजलमादाय। कृतस्यास्य कर्मणोन्युनातिरिक्तदोषपरिहारार्थं नानागोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्योभूयसी दक्षिणामहंदास्ये ॥

દક્ષિણા લેવી યજમાનને તથા પરણનારને ગોત્રવંદન કરાવવો અખિયાણું શ્રીફલ લઇને ઘરે જાવું.

વર કે કન્યા પરણનાર હોય તેની પાસે પુજન કરાવવું, ઘરમાં ભીંતે કંકુ ચાંડલા કરીને ગોત્રજ કાઢવા ને ઘીમાં રૂતું પુંમડું બોળીને વસોર્ધારા કરવી ને માટલીઉ એ મુકવી. ને એક પાટલા ઉપર રાતુ ગરણું પાથરી તેમાં ઘઉ નાંખીને ગણપતિ બેસાડવા ને પુજન કરાવવું.

११ आ मनं, । सुमुख० । अत्राद्य० श्रीगणपतिवसोर्धारा स-
हितानां गोत्रजदां पूजनम करिष्ये । (એમ સંકલ્પ કરીને) गणपातें,
वसोर्धारासहिताभ्यो गात्रजदेवताभ्यः आवा नंसमर्पय मि ।
गण० । पाद्यं० । अर्घ्यं० । अ चमनीयं० । स्नानं० । चंदनेन पूजा
नमो देव्यैमहादेव्यै शिवायैसततं नमः। नमः प्रकृतिभद्रायै नियताप्रण
तास्मताम् । इतिचंदनं, पुष्पं, धूपं, नैवेद्यं, गुडेन । दक्षिणां,फलं
दक्षिणां, नीरांजनं, । शरणागतदीनार्त्त परित्राणपरायणे। सर्वस्या-
र्ति हरे देवि नारायणिनमोस्तुते। गण०। नीरांजनं०। हस्तेजलमादाय।
હાથમાં જલ લેવરાવી अत्राद्य०। अनेन श्रीगणपतिवसोर्धारासहितानां
गोत्रज देवतानां पूजनकृतेनकर्मांगदेवताप्रीयता ॥

જલ મુકાવી ગોત્રવંદન કરાવવો મીંડલ બાંધવું અખીયાણું શ્રીફળ લેવું. ११
કેટલેક ઠેકાણે લગ્નને દીવસ વરકન્યાને મીંડલ બાંધે છે.

ह्रीं श्रीमन्महागणाधिपतये नमः । श्रीगुरुभ्यो नमः । परमगुरुभ्यो नमः । परमेष्ठीगुरुभ्यो नमः । परात्परगुरुभ्यो नमः । लक्ष्मीनारायणाभ्यां नमः । उमामहेश्वराभ्यां नमः। वाणीहिरण्यगर्भाभ्यां नमः शचीपुरंदराभ्यां नमः । मातापितृचरणकमलेभ्यो नमः । कुलदेवताभ्यो नमः । इष्टदेवताभ्यों नमः ग्रामदेवताभ्यो नमः । स्थानदेवताभ्यो नमः । वास्तुदेवताभ्यो नमः । सर्वेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो नमः । एतत्कर्मप्रधानदेवताभ्यो नमः । आदित्यादिस्थापितदेवताभ्यो नमः ॥ सुमुखश्चैकदंतश्च कपिलो गजकर्णकः ॥ लम्बोदरश्च विकटो विघ्ननाशो गणाधिपः ॥ ७ ॥ धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचन्द्रो गजाननः ॥ द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि ॥ ८ ॥ विद्यारम्भे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा ॥ सङ्ग्रामे सङ्कटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥ ९ ॥ १२

१३ शुक्लाम्बरधरं देवं शशिवर्णं चतुर्भुजम् ॥ प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्व विघ्नो-
पशान्तये ॥ १० ॥ अभीप्सितार्थसिद्ध्यर्थं पूजितो यः सुरासुरैः॥
सर्वविघ्न रस्तस्मै गणाधिपतये नमः ॥ ११ ॥ वक्र ण्ड !
म ाकाय ! सूर्यकोटिसमप्रभ ? ॥ निर्विघ्नं कुरु मे देव ! सर्वकार्ये
सि िद ! ॥ १२ ॥ सर्वमङ्गलमाङ्गल्ये शिवे सर्वार्थसाधिके ! ॥
शरण्ये ! त्र्यंबके ! गौरि ! नारायणि ! नमोऽस्तु ते ॥१३॥ सर्वदा
सर्वकार्येषु नास्ति तेषाममङ्गलम् ॥ येषां हृदिस्थो भगवान्मङ्ग-
लायतनं हरिः॥ १४ ॥ लाभस्तेषां जयस्तेषां कुतस्तेषां पराज ः।
येषा मिन्दीवरश्यामो हृदयस्थो जनार्दनः ॥ १५ ॥ विनाय ं गुरुं
भानुं ब्रह्मविष्णुमहेश्वरान् ॥ सरस्वतीं प्रणौम्यादौ सर्व ार्यार्थ
सिद्धये ॥ १६ ॥ तदेव लग्नं सुदिनं तदेव ताराबलं च बलं १३
तदेव ॥ विद्याबलं दैवबलं तदेव लक्ष्मीपते ! तेऽङ्घ्रियुगं स्मरामि

॥ १७ ॥ यत्र योगीश्वरः कृष्णो यत्र पार्थो धनुर्धरः ॥ तत्र श्रीर्विजयो भूतिर्ध्रुवा नीतिर्मतिर्मम ॥ १८ ॥ सर्वेष्वारंभकार्येषु त्रयस्त्रिभुवनेश्वराः ॥ देवा दिशन्तु नः सिद्धिं ब्रह्मेशानजनार्दनाः ॥ १९ ॥ પછી યજમાનના હાથમાં ચોખાસહિત જલ આપીને સંકલ્પ ભણાવો,

संकल्पः ॥ विष्णुर्विष्णुर्विष्णुः ॥ श्रीमद्भगवतो महापुरुषस्य विष्णोराज्ञया प्रवर्तमानस्य अद्य ब्रह्मणो द्वितीयपरार्द्धे, श्रीश्वेतवाराहकल्पे, वैवस्वतमन्वन्तरे, अष्टाविंशतितमे कलियुगे, प्रथमचरणे, भूर्लोके, भरतखण्डे, जम्बुद्वीपे, दण्डकारण्ये, नर्मदाया उत्तरे भागे, कन्याकुमारिकानाम्नि क्षेत्रे, बौद्धावतारे, शालिवाहनशके, अमुकनाम [1]संवत्सरे, [2]अमुकायने, [3]अमुकऋतौ, मासोत्तमे शुभकारिणि

---

૧ સંવત્સરનું નામ કહેવું. ૨ ઉત્તરાયણ, અથવા દક્ષિણાયનમાંથી, જે અયન હોય તે. ૩ છ ઋતુઓમાં જે ઋતુ હોય, તે.

१५ [1]अमुकमासे, [2]अमुकपक्षे, [3]अमुकतिथौ, [4]अमुकवासरे, अमुकदिवस [5]नक्षत्रे, अमुकराशिस्थिते [6]चन्द्रे, अमुकराशिस्थिते [7]श्रीसूर्ये, अमुकराशिस्थिते देव [8]गुरौ, शेषेषु ग्रहेषु यथायथं राशिस्थानास्थितेषु सत्सु; एवं ग्रहगणविशेषणविशिष्ठाया शुभपुण्यतिथौ मम [9]सुतस्य, [10]सुतायाः वा, करिष्यमाणविवाहसंस्कारकर्मणि, नवग्रहानुकूल्यतासिद्ध्यर्थं ग्रहयज्ञाख्यं कर्म करिष्ये[11]। [12]तदङ्गभूतं गणपतिपूजनं, स्वस्तिपुण्याहवाचनं, मातृकास्थापनं, नान्दीश्राद्धं, अर्घबंधनं, ब्रह्माचार्यऋत्विग्वरणं, अग्निस्थापनं, नवग्रहस्थापनं च करिष्ये ।

---

૧ બાર માસમાં જે માસ હોય, તે. ૨ બે પક્ષમાં જે પક્ષ હોય, તે. ૩ જે તિથિ હોય તે. ૪ જે વાર હોય તે. ૫ જે નક્ષત્ર હોય, તે. ૬ જે રાશિનો ચંદ્ર હોય, તે. ૭ જે રાશિનો સૂર્ય હોય તે ૮ જે રાશિનો બૃહસ્પતિ હોય, તે. ૯ પુત્રની ગૃહશાંતિ હોય. તો આ પદ બોલવું ૧૦ પુત્રીની ગ્રહશાંતિ હોય, તો આ પદ લેવું. ૧૧ આ પદ બોલી ગ્રહણ કરેલુ જળ મુકાવી દેવું. ૧૨ ફરિ જળ હાથમાં આપવું. ૧૫

तत्रादौ निर्विघ्नतासिद्ध्यर्थं गणपतिपूजनं च करिष्ये। इति संकल्पः॥

આ પ્રકારે સંકલ્પ કરી, પછી યજમાન, તથા યજમાનપત્નીના હાથમાં ચોખા આપી નીચે પ્રમાણે ગણપતિનું ધ્યાન કરાવવું.

॥ ध्यानम् ॥ श्वेताङ्गं श्वेतवस्त्रं सितकुसुमगणैः पूजितं श्वेतगन्धैः क्षीराब्धौ रत्नदीपैः सुरतरुविमले रत्नसिंहासनस्थम् ॥ दोर्भिः पाशाङ्कुशेष्टाभयधृतिविशदं चंद्रमौलिं त्रिनेत्रं ध्यायेच्छांत्यर्थमीशं गणपतिममलं श्रीसमेतं प्रसन्नम् ॥ २० ॥

श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहागणपतये नमः ध्यायामि ॥इति ध्यानम्॥

॥अथावा ह्नम्॥ हे हेरम्ब ! त्वमेह्येहि अम्बिकात्र्यम्बकात्मज ! ॥

सिद्धिबुद्धिपते ! त्र्यक्ष ! लक्षलाभपितः प्रभो ॥२१॥

नागास्य नागहार त्वं गणराज चतुर्भुज ॥

भूषितः स्वायुधैर्दिव्यैः पाशाङ्कुशपरस्वधैः ॥२२॥

१७ आवाहयामि पूजार्थं रक्षार्थं च मम क्रतौ ॥
इहागत्य गृहाण त्वं पूजां क्रतुं च रक्ष मे ॥२३॥
श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहागणपतये नमः आवाहयामि ॥
प्रतिष्ठा सर्वदेवानां मित्रावरुणनिर्मिता ॥
प्रतिष्ठां ते करोम्यत्र मण्डले दैवतैः सह ॥२४॥
श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहागणपते सुप्रतिष्ठितो वरदो भव ॥

॥आसनम्॥ रम्यं सुशोभनं दिव्यं सर्वसौख्यकरं शुभम् ॥
आसनञ्च मया दत्तं गृहाण परमेश्वर ॥२५॥
श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहागणपतये नमः आसनार्थं अक्षतान् समर्पयामि ॥

॥पाद्यम्॥ उष्णोदकं निर्मलञ्च सर्वसौगन्ध्यसंयुतम् ॥
पादप्रक्षालनार्थाय दत्तं ते प्रतिगृह्यताम् ॥२६॥ १८

श्रीसिद्धिबुद्धिस[illegible]तमहा[illegible]णपतये नमः पादयोः पाद्यं समर्पय[illegible]मि ॥

આ પ્રકારે મ ત્ર ભણી પાણી ચઢાવવું.

॥अर्घः॥ [illegible] स्थितं तोयं गन्धपुष्पफलान्वितम् ॥

सहिरण्यं ददाम्यर्घं गृहाण परमेश्वर ॥२७॥

श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० हस्तयोः अर्घं समर्पयामि ॥

॥आचमनम्॥ सर्वतीर्थसमायुक्तं सुगन्धि नि[illegible]लं जलम् ॥

आचम्यतां मया दत्तं गृहाण परमेश्वर ॥२८॥

श्रीसिद्धिबुद्धिसहितम० आचमनं समर्पयामि ॥

॥ [1]पञ्चामृतस्नानम् ॥

॥ पयःस्नानम् ॥ कामधेनुसमु[illegible]भूतं सर्वेषां जीवनं परम् ॥

प[illegible]वनं यज्ञहेतुश्च पयः स्नानार्थमर्पितम् ॥ २९ ॥

---

૧. આ સ્નાન, પાંચે વસ્તુઓ જેવા કે, દૂધ, દહિં, મધ, ઘી અને ખાંડ હોય તો કરાવવું. નહિ તો, ન કરાવે, તોપણ ચાલે.

श्रीसिद्धिबुद्धिसहित०पयःस्नानं समर्पयामि ॥ पयःस्नानान्ते शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि ॥

એમ બોલિ, દુધથી નવરાવીને, પાણિ ચઢાવવું.

॥दधिस्नानम्॥ पयसस्तु समुद्भूतं मधुराम्लं शशिप्रभम् ॥
दध्यानीतं मया देव स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ ३० ॥

श्रीसिद्धिबुद्धि० दधिस्नानं समर्पयामि ॥ दधिस्नानान्ते शुद्धोदकस्नानं सम० ॥

॥घृतस्नानम्॥ नवनीतसमुत्पन्नं सर्वसंतोषकारकम् ॥
घृतं तुभ्यं प्रदास्यामि स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ ३१ ॥

श्रीसिद्धिबुद्धि० घृतस्नानं सम० ॥ घृतस्नानान्तेशुद्धोदकस्नानं सम० ॥

॥मधुस्नानम्॥ तरुपुष्पसमुद्भूतं सुस्वादु मधुरं मधु ॥
तेजःपुष्टिकरंदिव्यं स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ ३२ ॥

श्रीसिद्धिबुद्धि० मधुस्नानं सम०॥ मधुस्नानान्ते शुद्धोदकस्नानं सम० । ॥ शर्करास्नानम् ॥ इक्षुसारसमुद्भूता शर्करा पुष्टिकारिका ॥ मलापहारिका दिव्या स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥३३॥
श्रीसि० शर्करास्नानं सम० शर्करास्नानान्ते शुद्धोदकस्नानं सम० ॥ उद्वर्त्तनस्नानम् ॥ नानासुगन्धद्रव्यश्च चन्दनं रजनीयुतम् ॥

उद्वर्तनं मया दत्तं गृहाण परमेश्वर ॥ ३४ ॥

श्रीसि० म० उद्वर्त्तनस्नानं सम० उद्वर्त्तनस्नानान्ते शुद्धोदकस्नानं सम० ॥ ॥ इति पञ्चामृतस्नानम् ॥

॥ स्नानम् ॥ कावेरी नर्मदा वेणी तुङ्गभद्रा सरस्वती ॥

गङ्गा च यमुना तासां पयः स्नानार्थमर्पितम् ॥ ३५ ॥

श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहागणपतये नमः शुद्धोदकस्नानं सम-

१. ઉદ્વર્ત્તન એટલે સુગન્ધવાળા પદાર્થોથી સ્નાન કરાવવું, તે.

२१ पर्यामि; शुद्धोदकस्नानान्ते आचमनं समर्पयामि ॥

॥ वस्त्रम् ॥ सर्वभूषाधिके सौम्ये लोकलज्जानिवारणे ॥

मयोपपादिते तुभ्यं वाससी प्रतिगृह्यताम् ॥ ३६ ॥

श्रीसि०, वस्त्रं०, वस्त्रान्ते आचमनं० ॥

॥यज्ञोपवीतम्॥ नवभिस्तंतुभिर्युक्तं त्रिगुणं देवतामयम् ॥

उपवीतं मया दत्तं गृहाण परमेश्वर । ३७ ॥

श्रीसि०, यज्ञोपवीतं स०; यज्ञोपवीतान्ते आचमनं स० ॥

॥चन्दनम्॥ श्रीखण्डं चंदनं दिव्यं केसरादिसमन्वितम् ॥

विलेपनं सुरश्रेष्ठ ! चन्दनं प्रतिगृह्यताम् ॥३८॥ श्रीसि०, चन्दनं स० (अक्षताश्च सुरश्रेष्ठ ! कुङ्कुमाक्ताः सुशोभिताः ॥ मया निवेदिता भक्त्या गृहाण परमेश्वर ! ॥३९॥ श्रीसिद्धिबु०अक्षतान्स०)॥

॥पुष्पाणि॥ माल्यानि सुगन्धीनि मालत्यादीनी वै प्रभो ॥ २१

मया हृतानि पूजार्थं पुष्पाणि प्रतिगृह्यताम्॥४०॥श्रीसि०यथालाभ-पुष्पाणि स० ([1]दूर्वाङ्कुरान्सुहरितानमृतान्मङ्गलप्रदान् ॥ आ-नीतांस्तव पूजार्थं गृहाण परमेश्वर ! ॥ ४१ ॥ श्रीसि० दूर्वाङ्कु-रान्स० ॥ अबिलं च गुलालं च सिंदूरादिसमन्वितम् ॥ सौभाग्य-द्रव्यसंयुक्तं गृहाण गणनायक ॥४२॥ सुगन्ध्यौषधिचूर्णं च नाना-परिमलानि च ॥ नानासुगन्धतैलानि अतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ ४३ ॥ श्रीसि० सौभाग्यद्रव्यं स० ॥

॥धूपः॥ वनस्पतिरसोद्भूतो गन्धाढ्यो गन्ध उत्तमः ॥ आघ्रेयः सर्वदेवानां धूपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ॥४४॥ श्रीसि०धूपं स०॥

॥ दीपः ॥ साज्यं च वर्तिसंयुक्तं वह्निना योजितं मया ॥ दीपं गृहाण देवेश ! त्रैलोक्यतिमिरापह ॥ ॥४५॥ श्रीसि०दीपं स०॥

[1]. દૂર્વા ગણપતીને ચઢાવવી.

२२ ॥नैवेद्यम्॥ नैवेद्यं पुरतो निधाय ॥ गणपतये नमः, इति न ममंत्रेण प्रोक्ष्य, धेनुमुद्रया अमृतीकृत्य, हस्ते जलं गृहीत्वा ॥

નૈવેદ્ય આગળ મુકીને, તથા નૈવેદ્યને જળથી પ્રોક્ષણ કરી, ધેનુમુદ્રા દેખાડીને, હાથમાં જળ ગ્રહણ કરીને, નિચે પ્રમાણે બોલી, નૈવેદ્ય ધરાવવું.

शर्कराखण्डखाद्यानि दधिक्षीरघृतानि च ॥ आहारं भक्ष्यभोज्यं च नैवेद्यं प्रतिगृह्यताम् ॥ ४६ ॥ श्रीसि० नैवेद्यं स०। पञ्च प्राणाहुतीर्दद्यात् ॥ प्राणाय नमः। अपानाय नमः। व्यानाय नमः। उदानाय नमः। समानाय नमः॥ नैवेद्यान्ते आचमनं स०॥ मध्ये पानीयं स० ॥ उत्तरापोशनं स० ॥ हस्तप्रक्षालनं स० ॥ मुखप्रक्षालनं स० ॥ करोद्वर्तनार्थे गंधं स० ॥

(॥ फलम् ॥ पूगीफलं महाद्दिव्यं नागवल्लीदलैर्युतम् ॥ एलादिचूर्णसंयुक्तं ताम्बूलं प्रतिगृह्यताम् ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थं २३

१४ हेमबीजं विभावसोः ॥ अनन्तपुण्यफलदमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ श्रीसि० मुखवासार्थं पुगीफलताम्बूलदक्षिणाः समर्पयामि ॥ दीपं प्रज्वाल्य आरार्तिकं कुर्यात् ॥ कर्पूरकं महाराज ! रम्भोद्भूतश्च दीपकः ॥ मङ्गलार्थं महीपाल ! संगृहाण सुरेश्वर ? ॥ ४९ ॥ श्रीसि० कर्पूरनीराजनं सम० ॥)

॥ प्रदक्षिणा ॥ यानि कानि च पापानि जन्मान्तरकृतानि च ॥ तानि सर्वाणि नश्यन्ति प्रदक्षिणपदे पदे ॥ ५० ॥ श्रीसि० प्रदक्षिणां सम० ॥

॥ मन्त्रपुष्पाञ्जलिः ॥ [1]हस्तं प्रक्षाल्य, मंत्रपुष्पाञ्जलिं कुर्यात् ॥ त्वां विघ्नशत्रुदलनेति च सुंदरेति भक्तप्रियेति सुखदेति फलप्रदेति ॥ विद्याप्रदेत्यघहरेति च ये स्तुवन्ति तेभ्यो गणेश ! वरदो भव नित्य- २४

---

१. હાથ ધોઇ મંત્રપુષ્પાંજલિ કરવી.

मेव ॥५१॥ श्रीसि० मन्त्रपुष्पाञ्जलिं सम० ॥ इति षोडशोपचाराः॥

॥ विशेषार्धः ॥ रक्ष रक्ष गणाध्यक्ष ! रक्ष त्रैलोक्यरक्षक ! ॥ भक्तनामभयं कर्त्ता त्राता भव भवार्णवात् ॥५२॥ द्वैमातुर कृपासिन्धो ! षाण्मातुरग्रज ! प्रभो ॥ वरद ! त्वं वरं देहि वांच्छितं वांच्छितार्थद ! ॥ ५३ ॥ गृहाणार्घमिमं देव ! सर्वदेवनमस्कृत ! ॥ अनेनफलदानेनफलदोऽस्तु सदामम॥५४॥श्रीसि०विशेषार्घसम०॥

પછી યજમાન પાસે હાથ જોડાવીને, પ્રાર્થના કરાવવી; તેના મંત્રો નીચે પ્રમાણે.

॥ प्रार्थना ॥ विघ्नेश्वराय वरदाय सुरप्रियाय लम्बोदराय सकलाय जगद्धिताय ॥ नागाननाय श्रुतियज्ञविभूषिताय गौरीसुताय गणनाथ ! नमो नमस्ते ॥ ५५ ॥ भक्तार्तिनाशनपराय गणेश्वराय सर्वेश्वराय शुभदाय सुरेश्वराय॥ विद्याधराय विकटाय च वामनाय भक्तप्रसन्नवरदाय नमो नमस्ते ॥ ५६ ॥ नमस्ते ब्रह्मरूपाय विष्णु-

रूपाय ते नमः ॥ नमस्ते रुद्ररूपाय करिरूपाय ते नमः ॥५७॥
विश्वरूपस्वरूपाय नमस्ते ब्रह्मचारिणे ॥ भक्तप्रियाय देवाय नम-
स्तुभ्यं विनायक ? ॥ ५८ ॥ लम्बोदर ! नमस्तुभ्यं सततं मोदक-
प्रिय ! ॥ निर्विघ्नं कुरु मे देव ! सर्वकार्येषु सर्वदा ॥५९॥श्री सिद्धि-
बुद्धिसहितमहागणपतयेनमः प्रार्थनापूर्वकं नमस्कारान् समपर्यामि॥

પછી હાથમાં જળ લેઇ, નીચે પ્રમાણે બોલી, પૂજન અર્પણ કરવું.

अनया पूजया सिद्धिबुद्धिसहितमहागणपतिः साङ्गः सप-
रिवारः प्रीयताम् ॥

॥ इति श्रीगणपतिपूजनम् ॥

अथ पुण्याहवाचनम्.

મોઢા આગલ ચોખાની ઢગલી કરીને તેના ઉપર કલશ સ્થાપન કરવો અને ભુમિની પ્રાર્થના કરવી.

विश्वाधारासिधरणि शेषनागोपरिस्थिता। उध्धृता सिवराहेण

२७ कृष्णेनशतबा ुना ॥ कलशाभिमंत्रणं ॥ कलशस्यमुखेविष्णुःकंठे
रुद्रःसमाश्रितः । मूलतस्यस्थितोब्रह्मा मध्येमातृगणाःस्मृता ॥ कुक्षौ-
तु सागर सर्वे सप्तद्वीपावसुंधरा । अङ्गैश्चसहितावेदाः कलशं तु
समाश्रिताः । जलपूरणं । गंगे च यमुने चैव गोदावरिसरस्वति।
नर्मदेसिंधु कावेरि जलेऽस्मिन् सन्निधिकुरु । वस्त्रवेष्टनं । सर्वौषधि-
प्रक्षेपः । दूर्वांकुरारोपणम् । पंचपल्लवप्रक्षेपः ॥ तदुपरिपूर्णपात्राधानम्
पूगलनफलितं सर्वं त्रैलोक्यंसचराचरं । फलदानप्रभावेण सफलाः
सन्तुमनोरथाः ॥ इतिकलशेपूंगीफलप्रक्षेपः । पूर्णपात्रोपरिचनालि-
केरनिवेशनम् ॥ हिरण्य गर्भगर्भस्त्वं हेमबिजं विभावसोः अनन्त
पुण्यफलद यतः शांति प्रयच्छमे ॥ इतिहिरण्यप्रक्षेपः ॥ हस्तेअक्षत
मादाय ॥ पाशहस्तं च वरुणं मंत्रसांपतिमीश्वरं । आवाहयामि
यज्ञेऽस्मिन्पूजेयंप्रतिगृह्यताम् ॥ इतिकलशवरुणमावाहनगंध पुष्पा- २७

२८ दिभिःसं ज्य ॥ ततःकलशप्रार्थना ॥ व नानव संवा मप्यमाने महोदधौ ॥ उत्पन्नो सित कुंभोविधृतोविष्ण नास्वयं ॥ त्वत्तोये सर्व तिर्थानि वाः सर्वत्वयिस्थिताः । त्वयितिष्ठंतिभूतानि त्वयिप्राणाः प्रतिष्ठिताः । शिवः स्वयं मेव सिविष्ण स्त्वं च प्रजाप तेः आ त्या वसवोरुद्राः विश्वेदवास्सप क ः । त्वयितिष्ठंतिसर्वेपि यतःकामफल-प्रदाः । त्वत्प्रसा ा मंयज्ञं कर्त्तुमीहेजलोद्भव ॥

એ પ્રમાણે કલશ પ્રાર્થના થઈ રહ્યા પછી યજમાનના હાથમાં કંકુના ચાંડલા કરી એ કલશ ખોબામાં આપવો તે મસ્તક અડાડી ધારણ કરી રાખે ને ગોઠણુ બે પૃથ્વીને અડાડી વીરાસનથી બેસે. ॥

संपूज्यगंधमाल्याद्यै ब्राह्मणान् स्वस्तिवाचयेत् धर्मकर्माणि मांगल्ये संग्र मऽद्भूतदर्शने। पुण्या वाचनंदेवे ब्राह्मणस्यविधीयते। एतदेवनिरोंकारं कुर्यात् क्षत्रियवैश्ययोः । उर्वीकृत जानुमंडलः कमलमुकुलसदृशमंजलिं शिरस्याधाय । तत्राचार्येण दक्षिणेन २८

२९ पा नानिहितं सुवर्ण पूर्ण कलशं धारयेत्वा । दीर्घानागानद्या गिरय

त्रीणिविष्णुपदानि च तेनेवा : प्रम णेन पुण्यं पुण्याहं मस्त्विति॥

ચાર બ્રાહ્મણોને ચાંડલા કરાવવા ને પૈસો સોપારી અપાવવા[1] પછી ચાર બ્રાહ્મણ પ્રત્યુત્તર આપે ને આચાર્ય ભણે ब्राह्मण हस्तेसु प्रोक्षितमस्तु शिवा आपः सन्तु । આટલું ભણી યજમાન ચાર બ્રાહ્મણોના હસ્તમાં જલ આપે એટલે ચારે બ્રાહ્મણોએ, सन्तुशिवा आपः એટલે પ્રતિવચન કરવું । सौमनस्यम तु । अक्षतं चारिष्टचास्तु । બ્રાહ્મણો પણ એજ પ્રમાણે પ્રતિવચન બોલે. गंधा:पान्तु । सौमंगल्यचास्तु । એમ કહીને બ્રાહ્મણોના હાથમાં ચંદન આપે બ્રાહ્મણો એજ પ્રતિવચન કહે अक्षता:पान्तु आयुष्यमस्तु । એમ ભણી અક્ષત આપે ને બ્રાહ્મણો પ્રતિવચન કહે । पुष्पाणिपान्तु सुश्रेयोस्तु એમ ભણી પુષ્પ આપે બ્રાહ્મણો પ્રતિવચન કહે । तां लानैपान्तु एश्वर्यमस्तु । એમ ભણીને પાન આપવું ને પ્રતિવચન કહે । फलानिपान्तु बहुदेयंचास्तु । એમ ભર્ણાને સોપારી આપે ને પ્રતિવચન કહે । दक्षिणा:पान्तु ब घनमस्तु એમ ભણી પૈસો આપે એટલે બ્રાહ્મણો પ્રતિવચન કહે ને બ્રાહ્મણો બોલે.

---

૧. સમયાદિકના સંકોચને લીધે ઘણે ઠેકાણે તો સ્વરિતવાચન સંક્ષિપ્ત કરાવાય છે તેવે ઠેકાણે પછી પાધરૂજ ब्राह्मंपुण्यंमहर्यच्च० । અહીંથી પછીનો ભાગ ભણવો ને મોટું સ્વસ્તિવાચન કરાવવું હોય તો તમામ ભણવું. २९

दीर्घमायुः शांतिः पुष्टिस्तुष्टिः श्रीर्यशोविद्याविनयोवित्तं बहु पुत्रंबहुधनं चायुष्यं चास्तु । यत्कृत्वा सर्व वेद यज्ञक्रिया करण कर्मारंभाः शुभाः शोभनाः प्रवर्त्तन्ते तमहमादिं कृत्वा ऋग्यजुः सामाथर्वाशीर्वचनं बहुऋषिमतंभवाद्भिरनुज्ञातः पुण्याहंवाचयिष्येवा- च्यताम् । व्रतनियमतपःस्वाध्यायक्रतुशमदमदानविशिष्टानां ब्राह्म- णानां मनः समाधीयताम् ॥ समाहितमनसःस्म । प्रसीदन्तुभवन्तः प्रसन्नास्मः । शान्तिरस्तु । पुष्टिरस्तु । तुष्टिरस्तु वृद्धिरस्तु । अविघ्नमस्तु । आयुष्यमस्तु । आरोग्यमस्तु । शिवंकर्मास्तु । क- र्मसमृद्धिरस्तु । वेदसमृद्धिरस्तु । शास्त्रसमृद्धिरस्तु। पुत्रसमृद्धिरस्तु। धनधान्यसमृद्धिरस्तु । इष्टसंपदस्तु । अनिष्टनिरसनमस्तु । यत्पापं तत्प्रतिहतमस्तु ॥ यच्छ्रेयस्तदस्तु । उत्तरेकर्मण्यविघ्नमस्तु । उत्तरो- त्तरमहरहरभिवृद्धिरस्तु ।

२१ उत्तरोत्तरक्रियाः शुभाः शोभनाः संपद्यन्ताम् ॥ तिथिकरणमु .र्त्तं
नक्षत्रग्रहलग्नाधिदेवताः प्रीयंताम् ॥ तिथिकरणेमुहूर्त्तेसनक्षत्रेसग्रहे स-
दैवतेप्रीयताम् ॥ दुर्गापाचाल्यौप्रीयेताम् ॥ अग्निपुरोगाविश्वेदेवाः
प्रीयंताम् ॥ इंद्रपुरोगामरुद्गणाप्रीयंताम् ॥ ब्रह्मपुरोगामरुद्गणा सर्वे
वेदाप्रीयंताम् । माहेश्वरीपुरोगाः उमामातरःप्रीयंताम् वशिष्ठपुरोगाः
ऋषिगणाप्रीयंताम् ॥ अरुंधती पुरोगाएकपत्न्यःप्रीयंताम् ॥ ब्रह्म च
ब्राह्मणाश्च प्रीयताम् ॥ श्रीसरस्वत्यौप्रीयेताम ॥ श्रद्धामेधेप्रीयताम् ॥
भगवतीकात्यायनी प्रीयेताम ॥ भगवतीवृद्धि करी प्रीयताम् ॥
भगवंतौविघ्नविनायकौप्रीयेताम् ॥ हरिहरहिरण्यगर्भाःप्रीयंताम् ॥
सर्वाग्रामदेवताःप्रीयंताम् ॥ सर्वाःकुलदेवताःप्रीयंताम् ॥ हताश्च
ब्रह्मद्विषः । हताश्चपरि पंथिनः । हता अस्य कर्मणो विघ्नकर्त्तारः ।
शत्रवःपराभवंयांतु शाम्यंतु घोराणि शाम्यंतु पापानि । शाम्यंत्वी २१

३२ तयः । शुभानिव ‌न्ताम् ॥ शिवाआपःसन्तु । शिवाओषधयः सन्तु ॥ शिवावनस्पतयःसन्तु ॥ शिवाअतिथयःसन्तु । अहोरात्रे शिवेस्याताम् शुक्रांगारकाबुधबृहस्पति शनैश्वर रा कतुसोमसहिता आ त्य रोगाः सर्वेग्रहाःप्रीयंताम् ॥ भगवान महासेनः प्रीयता ॥ पुण्याह कालान् वाचयिष्ये वाच्य ाम्॥ નાનું સ્વસ્તિવાચન કરાવવું હોયતો પુण्यंपुण्याहमास्त्विति त्यांथी पाधरूंज ब्राह्मं ण्यंमहर्यंच्च० ઈત્યાદીક આચાર્ય ભણે અને બ્રાહ્મણો પ્રતિવચન આપે।

ब्राह्मं ण्यंमहर्यच्चसृष्ट्युत्पा नकारकं । वे ‌ ‌ वं नित्यं तत्पुण्याहं ब्रुवं नः । भोब्राह्मणाःअस्य ममयजम नस्य सकुटुंबस्य पारिवारस्यगृहेऽस्मिन् विवाह कर्माणि ण्याहं भवंतोब्रुवंतु । २ । पुण्याहं । ३ । એટલું બીજા બ્રાહ્મણો બોલે। पृथिव्या धृतायां यत्कल्याणं राकृतं ऋषिभिःसिद्धगंधर्वैस्तत्कल्य ण ब्रुवन् नः भोब्राह्मण।० ३२

कल्याणंभवन्तो ब्रुवन्तु ॥३॥ कल्याणं ३ ॥ બીજા બ્રાહ્મણો ત્રણવાર બોલે. सागरस्यतु या ऋद्धिर्म हालक्ष्म्यादिभिःकृता । संपूर्णासुप्रभावा च तां ऋद्धिं ब्रुवन्तु नः । भोब्राह्मण० । ऋद्धिं भवंतो ब्रुवन्तु ॥३॥ ऋध्यतां ॥३॥ એટલું બીજા બ્રાહ્મણો ત્રણવાર બોલે. स्वस्तिर्याचावेनाशाख्या पुण्यकल्याण वृद्धिदा ॥ विनाकाप्रिय दिव्यं तां च स्वस्ति ब्रुवन्तु नः । भोब्राह्मणा० । स्वस्तिभवन्तोब्रुवन्तु ॥३॥ आयुष्मते

अथाभिषेक.

स्वस्ति॥३॥ તે પછી યજમાનના હાથમાંના કલશનું જલ શ્રીફલ દબાવી રાખી એક ત્રભાણામાં રેડાવી તેમાં ચાર બ્રાહ્મણોનાં હાથમાં જલ અક્ષતાદિ અપાવ્યા છે તે પણ ત્રભાણામાં નખાવી આસોપાલવ ઇત્યાદિના પત્રથી બ્રાહ્મણો ઉભા થઈ અભિષેક કરે ત્યારે યજમાનની સ્ત્રી યજમાનના ડાબા ભાગમાં બેસે.

अभिषेकपत्नीदक्षतः । सुरास्त्वामभिषिंचन्तु ब्रह्मविष्णु महेश्वराः । सर्वग्रहाः स नक्षत्रा ऋषयश्चतपोधनाः। देवदानव गंधर्व च

३४ क्षराक्षसपन्नगाः।। सर्वत्व मभिषिंच सर्वकामार्थ सिद्धिः । शान्ति-
रस्तु । अस्तु । पुष्टिरस्तु । अस्तु । तुष्टिरस्तु । अस्तु । अविघ्न-
मस्तु । अस्तु । श्रीर्यशोविद्याविसंविनयो बहु पुत्रं बहुधनं चा-
युष्य चास्तु । अस्तु । शिवंकर्मास्तु । अस्तु शास्त्रसमृद्धिरस्तु
अस्तु । वेदसमृद्धिरस्तु । अस्तु । धनधान्यसमृद्धिरस्तु । अस्तु।
इष्टसंपदस्तु । अस्तु । अनिष्टनिरसनमस्तु ।अस्तु। (અહીં ભોં ઉપર
પાણીના છાંટાનંખાવવા.) यद्यच्छ्रेयस्तदस्तु ।अस्तु। यत्पापंयदशुभं यद-
कल्याणं तद्दुरे प्रतिहतमस्तु। अस्तु । અહીં પણ ભોં ઉપર છાંટા નખાવવા)
तिलकं आशीर्वादः स्वस्ति० ।। આ શ્લોક ભણીને ચાંડલા કરી ચોખા
ચોડવા પછી કંકુંવાલા અક્ષત હાથમાં લઈ યજમાનને હાથ જોડાવી

आदित्यावसवोरुद्रादेवामातृगणास्तथा ।। लोकपालाप्रयच्छं
शुभानिसततंतव।। ऐश्वर्यंयत्प्रसादेन सौभाग्यारोग्यसंपदः । शत्रु- ३४

हानि परोमोक्षस्तुयतेसानकिंजनैः । આટલું ભણી ડાબે હાથે પાણી હેઠું મુકાવી જમણે હાથે અક્ષત માથે ચડાવવા દેવા) धनवा- । पुत्रवान् लक्ष्मीवान् भव। એમ કહી અક્ષત માથે છાંટવા યજમાનને તથા વરકન્યાને તે યજમાનની સ્ત્રીના ખોળામાં अखंडसौभाग्यवतीभव । એમ કહી અક્ષત નાંખવા ને હાથમાં પાણી, લેવરાવી कृतस्यास्यकर्मण न्यूनातिरिक्त-ोषप-रिहा थं सांगतासिध्यर्थं नाना गोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो भूयसीं दक्षि-णामहंदास्ये ॥

પાણી હેઠે મુકાવી દક્ષિણા લેવી ને કન્યા ના મા બાપની છેડાછેડીને રજા દેવી.

॥ अथ मातृका स्थापनम् ॥

યજમાનના હાથમાં ચોખા આપી. માતૃકાનું સ્થાપન નીચે પ્રમાણે કરાવવું.

गणेश ! इहागच्छ इह तिष्ठ गणेशाय नमः गणेशमावा-यामि स्थापयामि ॥ १ ॥ गौरि ! इहागच्छ इह तिष्ठ गौर्यै नमः

गौरीमावाहयामि ॥ २ ॥ पद्मे ! इहागच्छ इह तिष्ठ पद्मायै० पद्ममा० ॥ ३ ॥ शचि ! इ० शच्यै० शचीमा० ॥ ४ ॥ मेधे ! इ० मेधायै० मेधामा० ॥ ५ ॥ सावित्री ! इ० सावित्र्यै० सावित्रीमा० ॥ ६ ॥ विजये ! इ० विजयायै विजयामा० ॥ ७ ॥ जये ! इ० जयायै० जयामा० ॥ ८ ॥ देवसने इ० देवसनायै० देवसेनामा० ॥ ९ ॥ स्वधे इ० स्वधायै० स्वधामा० ॥ १० ॥ स्वाहे ! इ० स्वाहायै० स्वाहामा० ॥ ११ ॥ मातरः ! इहागच्छत इह तिष्ठत मातृभ्यो नमः मातॄरावाहयामि ॥ १२ ॥ लोकमातरः इहागच्छत इह तिष्ठत लोकमातृभ्यो नमः लोकमातॄरावाहयामि ॥ १३ ॥ मातृलोकमातृमध्ये धृति ! इ० धृत्यै धृतिमा० ॥ १४ ॥ पुष्टिं ! इ पुष्ट्यै० पुष्टिमा० ॥ १५ ॥ तुष्टि ! तुष्ट्यै० तुष्टिमा० ॥१६॥

अ त्मनः कुल वते ! इ० आत्मनः कुल वताये० अ त्मनः
कुल वतामा० ॥ १७ ॥

ત્યાર પછી, કંકુથી સાત ચાંલ્લા કરીને સપ્ત ઘૃતમાતૃકાનું સ્થાપન કરવું.

श्रीः ! इ० श्रियै० श्रियमा० ॥ १ ॥ लक्ष्मीः ! इ० लक्ष्म्यै० लक्ष्मीमा० ॥ २ ॥ धृति ! इ० धृत्यै० धृतिमा० ॥३॥ मधे ! इ० मेधायै० मेधामा० ॥ ४ ॥ स्वाहे ! इ० स्वा ायै० स्वा ामा० ॥५॥ प्रज्ञे ! इ० प्रज्ञायै० प्रज्ञामा० ॥ ६ ॥ सरस्वति ! इ० सरस्वत्यै० सरस्वतीमा० ॥ ७ ॥

પછી, તેના ઉપર સાત ઘીની ધારાઓ કરવી. પછી મધ્યમાતૃકા ઉપર, રૂપા મોહોર દક્ષિણા ગોળવાળી કરી, નીચેનો મંત્ર ભણીને સ્થાપન કરવી.

यं यं चिन्तयते कामं तं तं प्राप्नोति निश्चितम् ॥
परमैश्वर्यमतुलं प्राप्नोति विपुलं पुमान् ॥ ९३ ॥

પછી, નીચે પ્રમાણે ભણી આવાહન કરવું.

प्रतिष्ठा सर्वदेवानां मित्रावरुणनिर्मिता ॥
प्रतिष्ठां वः करोम्यत्र मण्डले दैवतैः सह ॥ १४ ॥
सगणेशगौर्याद्यावाहितमातरः सुप्रतिष्ठिता वरदा भवत ॥
सगणेशगौर्याद्यावाहितमातृभ्यो नमः

એ મંત્રથી આવાહનાદિ મંત્ર પુષ્પાંજલિ પર્યંત ષોડશોપચાર પૂજન કરાવવું પછી નીચે પ્રમાણે બોલી અર્પણ કરવું.

अनया पूजया सगणेशगौर्याद्यावाहितमातृकाः प्रीयन्ताम् ॥

॥ इति मातृकास्थापनम् ॥

॥ अथ नान्दीश्राद्धम् ॥

તરભાણામાં અક્ષતની ત્રણ ઢગલીઓ કરીને, તેના ઉપર ત્રણ સોપારીઓ મૂકી, જળમાં દૂર્વા રાખીને, ડાબા હાથથી દૂર્વા ઉપર પાણી નાંખવું.

सत्यवसुसंज्ञकाः विश्वेदेवाः नान्दीमुखा इदं वः पाद्यं पादा-

वनेजनं पा॰ प्रक्षालनं वृद्धिः ॥ गोत्राः[1] पितृपितामहप्रपितामहाः सपत्नीकाः नान्दीमुखाः इदं वः पाद्यं पादावनेजनं पादप्रक्षालनं वृद्धिः ॥ द्वितीयगोत्राः मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहाः सपत्नीकाः नान्दीमुखाः इदं वः पाद्यं पादावनेजनं पा॰ प्रक्षालनं वृद्धिः ॥ પછી, હાથમાં જળ રાખી, નીચે પ્રમાણે સંકલ્પ કરવો.

अद्य पूर्वोच्चारितशुभपुण्यतिथौ ग्रहशान्त्यङ्गत्वेन साङ्कल्पिकेन विधिना नान्दीश्राद्धं करिष्ये ।

॥ आसनदानम्[2] ॥ सत्यवसुसंज्ञकानां विश्वेषां देवानां नान्दीमुखानामिदमासनं सुखासनं नान्दीश्राद्धे क्षणौ क्रियेताम् । तथा प्राप्नुतां भवन्तौ प्राप्नवाव. ॥ गोत्राणां पितृपितामहप्रपिता-

---

૧ જે નાન્દીશ્રાદ્ધ કરે, તેનો બાપ જીવતો હોય તો, આ પ્રમાણે બોલવું; "ગોત્રા જનકસ્ય પિતૃપિતામહપ્રપિતામહાઃ સ૦" અને, માતા જીવતી હોય તો, 'સપત્નીક' એ પદ ન લેવું. ૨ હવે આસનાર્થે અક્ષત લેવા.

४० महानां सपत्नीकाना नान्दीमुखानामिदमासनं सुखासनं नान्दीश्राद्धे क्षणाः क्रियन्ताम् । तथा, प्राप्नुवन्तु भवन्तः ; प्राप्नवाम. ॥ द्वितीयगो० मातामः सपत्नी० नान्दी० मिदमासनं सुखा० नान्दीश्राद्धे क्षणाः क्रियन्ताम् । तथा प्राप्नुवन्तु भवन्तः प्राप्नवाम. ॥ ततो गंधादिदानम्[१] ॥ सत्यवसुसंज्ञकेभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यो नान्दीमुखेभ्यः इदं गन्धाद्यर्चनं नमः संपद्यतां वृद्धिः ॥ गोत्रेभ्यः पितृपितामहप्रपितामहेभ्यः सपत्नीकेभ्यो नान्दीमुखेभ्यः इदं गंधाद्यर्चनं नमः संपद्यतां वृद्धिः ॥ द्वितीयगोत्रेभ्यो मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहेभ्यः सपत्नीकेभ्यो नान्दीमुखेभ्यः इदं गन्धाद्यर्चनं नमः संपद्यतां वृद्धिः ॥ भोजन[२]निष्क्रयद्रव्यदानम् ॥ सत्यवसुसंज्ञ-

१ હવે ચંદન લેવું. ૨ ભોજનના બદલે, તે પ્રમાણે દક્ષણા આપવી. એ બ્રાહ્મણને જમાડવાનો સંકલ્પ છે. માટે એ સીધાંનુ દ્રવ્ય જોઇએ.

केभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यो नान्दीमुखेभ्यः ब्राह्मणयुग्मभोजनपर्याप्त-
मन्नं तन्निष्क्रयीभूतं किंचिद्धिरण्यममृतरूपेण नमः संपद्यतां वृद्धिः॥
गोत्रेभ्यः पितृपितामहप्रपितामहेभ्यः सपत्नीकेभ्यो नान्दी-
मुखेभ्यः ब्राह्मणयुग्मभोजनपर्याप्तमन्नं तन्निष्क्रयीभूतं किंचिद्धिर-
ण्यममृतरूपेण नमः संपद्यतां वृद्धिः ॥ द्वितीयगोत्रेभ्यो
मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहेभ्यः सपत्नीकेभ्यो नांदीमुखेभ्यः
ब्राह्मणयुग्मभोजनपर्याप्तमन्नं तन्निष्क्रयीभूतं किंचिद्धिरण्यममृत-
रूपेण नमः संपद्यतां वृद्धिः ॥ [1]सक्षीरमुदकदानम् ॥ नान्दीमुखाः
सत्यवसुसंज्ञकाः विश्वेदेवाः प्रीयन्ताम् ॥ गोत्राः पितृपिता-
महप्रपितामहाः सपत्नीकाः नान्दीमुखाः प्रीयन्ताम् ॥ द्वितीय-
गोत्राः मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहाः सपत्नीकाः नान्दीमुखाः

१ દુધવાળું જળ આપવું.

प्रीयन्ताम् ॥ [1]आशीर्ग्रहणम् ॥ गोत्रन्नो वर्द्धताम् । वर्द्धतां वो गोत्र: दातारो नोभिव[illegible]न्ताम् । अभिवर्द्धन्तां वो दातारः ॥ [illegible]नों- भिवर्द्धता: । अभिवर्द्धतां वः सन्ततिः ॥ श्रद्धा च नो मा व्यगमत् मा व्यग[illegible]: श्रद्धा ॥ बहुदेयं च नोस्तु । अस्तु वो ब[illegible]देयम् ॥ अन्नं च नो बहु भवेत् । भवतु वो बह्वन्नम् ॥ अतिथींश्च लभा- महै । लभन्तां वोऽतिथयः ॥ याचितारश्च नः सन्तु । सन्तु वो याचितारः॥ एता आशिषः सत्याः सन्तु। सन्त्वेताः सत्या आशिषः॥ [2]दक्षिणादानम्॥सत्यवसुसंज्ञकेभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यो ना[illegible]मुखेभ्यः कृतस्य नान्दीश्राद्धस्य फलप्रतिष्ठासिध्यर्थं द्राक्षामल[illegible]यवमूलनि- ष्क्रयीभूतां दक्षिणां [illegible]मह[illegible]त्सृजे । गोत्रेभ्यः पितृपितामहप्रपि- तामहेभ्यः सपत्नीकेभ्यो नान्दी[illegible]खेभ्यः कृतस्य नान्दीश्राद्ध० ॥

१ બ્રાહ્મણો પાસેથી આશીર્વાદ ગ્રહણ કરવો. ૨. દક્ષિણા આપવી.

४३ [illegible]तीयगोत्रेभ्यो मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहेभ्यः [illegible]पत्नी-
केभ्यो नान्दी[illegible]खेभ्यः कृतस्य नान्दीश्रा[illegible]स्य० ॥ ततो ना[illegible]श्राद्धं
संपन्नम् ॥ सुसंपन्नम् । पात्रे शब्दं कुर्यात् ।

પછી હાથમાં જળ લેઇને નીચે પ્રમાણે બોલી અર્પણ કરવું.

कृतेनानेन नान्दीश्रा[illegible] कर्मणा श्रीनान्दी[illegible]खदेवताः प्रीयन्ताम्॥
अस्मिन्नान्दीश्राद्धे न्यूनातिरिक्तो यो विधिः स उपविष्ट[illegible]णानां
वचनात् नान्दी[illegible]खप्रसादाच्च सर्वः परिपूर्णोऽस्तु॥ अस्तु परिपूर्णः॥

॥ इति नान्दीश्राद्धम् ॥

॥ अथ अर्घबंधनम् ॥

आपः क्षीरं कुशाग्राणि दधि दूर्वाक्षतास्तथा ॥ सर्षपाः कुङ्कु-
[illegible]श्चाते अर्घोऽष्टाङ्गः प्र[illegible]र्तितः ॥ ९५ ॥

અર્થ—જળ, દૂધ, દર્ભનાં અગ્ર, દહિં, ધરો અક્ષત, સરશવ અને કંકુ; એ આઠ વસ્તુઓનો અર્ઘ કહેવાય છે ॥ તે વસ્તુઓને એક માટીના કોડીયામાં મુકી, ૪૩

તેના ઉપર બીજું કોડીયું ઢાંકીને, તે સંપુટને નાડાછડીથી વીટવું; અને પછી યજમાનના હાથમાં આપીને, યજમાનને આસન નીચે ઉત્તરાભિમુખે ઉભો રાખવો. અને નીચેના મંત્રો ભણવા.

सुमु्हूर्तादि कर्तव्यं शोभनं मण्डपे द्विजैः ॥ शान्तिपाठोऽर्घ-
दानं च पृच्छापूर्वं समाचरेत् ॥ ९६ ॥ आरोग्यपुत्रादिसुख-
श्रीप्राप्तये मम ॥ आपद्भावनाशाय शत्रुणां क्षयाय च ॥ ९७ ॥
विशेषकाम्यहोमेन सहितं समिदादिभिः ॥ आदित्याद्या ग्रहाः
सर्वे राहुकेतुपुरःसराः ॥ ९८ ॥ ग्रहदेवाधिदेवैश्च नक्षत्राणां सदे-
वतैः ॥ इन्द्रादिभिश्च दिक्पालैर्ब्रह्मविष्णुमहेश्वरैः ॥ ९९ ॥ वास्तु-
नागगणेशैश्च क्षेत्रपालादिसंयुतैः ॥ भूम्यन्तरिक्षदेवैश्च कुलदेवैश्च
मातृभिः ॥ १०० ॥ चतुर्भिश्चैव वेदैश्च रुद्रेण सहितास्तथा ॥
सागरा द्वीपपातालान्यूर्ध्वलोकाः सुरैः सह ॥ १०१ ॥ पर्वता
ऋषयः सर्वे गङ्गाद्याः सरितो ध्रुवम् ॥ आदित्याद्या ग्रहा यज्ञं यूयं

४५ कर्तुं प्रसां त ॥१०२॥ स्वागतं भो द्विजश्रेष्ठा मदनुग्र कारकाः ॥
इदमर्घमिंदं पाद्यं भवद्भिः प्रतिगृह्यता ॥ १०३ ॥ अर्घः अर्घः
अर्घः प्रतिगृह्यता ॥ प्रतिगृह्णा मे ॥

॥ इति अर्घबन्धनम् ॥

अथ ब्रह्माचार्यवरणम् ॥

યજમાનના હાથમાં સોપારીઓ આપીને; નીચે પ્રમાણે ભણીને, તે સો-પારીઓ બ્રાહ્મણને અપાવવી.

काश्यपगोत्रोत्पन्नः अमुकदासोऽहम् ॥ अमुकगोत्रोत्पन्नममु-कामुकप्रवरान्वितं अमुकवदान्तर्गतामुकशाखाध्यायिनं अमुकशर्माणमस्मिन् ग्रहयज्ञाख्ये कर्मणि आचार्यत्वेनत्वाम वृणे। वृतोऽस्मि॥

આ પ્રકારે આચાર્ય (કર્મ કરાવનાર) ને સોપારી આપવી, પછી નીચે

"अस्मिन् ग्रहयज्ञाख्ये कर्मणि ब्रह्माणं त्वाम वृणे। वृतोऽस्मि॥" ४५

આ પ્રમાણે બોલી, બ્રહ્માને આપવી. પછી, આઠ અથવા ચૌદ બ્રાહ્મણોનું

વરણુ કરવું, તથા તે વરેલા બ્રાહ્મણોનું પુજન કરવું. તે સમયે બ્રાહ્મણોએ, દેવી સમ્બન્ધી કર્મ હોય, તો "શક્રાદયસ્તુતિ": ભણવી; સ્માર્તકર્મ હોય, તો "શિવસ્તુતિ (મહિમ્નસ્તોત્ર)" ભણવી; અને વિષ્ણુ સમ્બંધી કર્મ હોય, તો 'વિષ્ણુસ્તુતિ' ભણવી. પછી, યજમાનને સર્વ બ્રાહ્મણો સન્મુખ હાથ જોડાવી, નીચે પ્રમાણે પ્રાર્થના કરાવવી.

आचार्य ! त्वं यथा स्वर्गे शक्रादीनां बृहस्पतिः ॥ तथा त्वं मम यज्ञेऽस्मिन्नाचार्यो भव सुव्रत ! ॥ १०४ ॥ यथा चतुर्मुखो ब्रह्मा सर्वलोकपितामहः ॥ तथा त्वं मम यज्ञेऽस्मिन्ब्रह्मा भव द्विजोत्तम ! ॥ १०५ ॥ यज्ञादिकर्मकार्येषु ऋत्विक् शक्रमखे यथा ॥ तथा यज्ञादिकार्येऽस्मिन् ऋत्विक्त्वं मे मखे भव ॥ १०६ ॥

આ પ્રકારે પ્રાર્થના કરીને. પછી, યજમાન અને બ્રાહ્મણોએ પરસ્પર હાથે કંકણુ બાંધવું.

॥ इति ब्रह्माचार्यऋत्विग्वरणम् ॥

॥ अथ दिग्रक्षणम् ॥

આચાર્યે હાથમાં જળ લેઇ, નીચે પ્રમાણે સંકલ્પ કરવો.

अस्मिन्कर्मणि यजमानेन वृतोऽहं कर्म करिष्ये !

પછી, ડાબા હાથમા ધોળા સરશવ રાખી, જમણો હાથ ઉપર ઢાંકી, નીચે પ્રમાણે ભણી દિગ્રક્ષણ કરવું.

अपसर्पन्तु० ॥ अपक्रामन्तु० ॥ यदत्र० ॥ भूतानि० ॥

એ ચાર મંત્રો ભણી, દશે દિશામાં સરશવ વેરવા. ડાબો પગ ત્રણ વખત ભોંય ખંખેરવો. અને પાણીનો સ્પર્શ કરવો.

॥ इति दिग्रक्षणम् ॥

॥ अथ पञ्चगव्यकरणम् ॥

गोमूत्र गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः कुशोदकम् ।
सर्वस्थलविशुद्धयर्थं पञ्चगव्यं करोम्यहम् ॥ १०७ ॥

ઉપર પ્રમાણે દુધ, દહિં, ગોમુત્ર, ગોમય, ઘી, આ પાંચે વસ્તુ અને દર્ભ-જળ કાંસ્યપાત્રમાં એકઠાં કરીને પછી (ह्रीँ) મંત્ર ભણી દર્ભવડે હલાવવું. અને તે વડે નીચેનો મંત્ર ભણી સર્વત્ર છાંટવું.

૪૭

अपवित्रः पवित्रो वा सर्वावस्थागतोऽपि वा ।
यः स्मरेत्पुंडरीकाक्षं स बाह्याभ्यंतरः शुचिः ॥ १०८ ॥

॥ इति पंचगव्यकरणम् ॥

॥ अथ भूमिपूजनम् ॥

પછી યજમાનના હસ્ત પ્રમાણેનું ચતુરસ્ર સ્થંડિલ બનાવવું. અને તેની આગળ ચોખાની ત્રણ ઢગલીઓ કરીને ઉપર ત્રણ સોપારીઓ મુકીને નીચે પ્રમાણે પૂજન કરાવવું.

भूम्यै नमः भूमिमावाहयामि । कूर्माय नमः कूर्ममावाहयामि । अनंताय नमः अनंतमावाहयामि ॥ भूम्याद्यावाहितदेवताः सुप्रतिष्ठिताः वरदाः भवत ॥ " भूम्याद्यावाहितदेवेभ्योः नमः " इति मंत्रेण पूजनं कार्यम् ॥ अनेन० भूम्याद्यावाहितदेवताः प्रीयंताम् ॥

પછી (स्वस्तिरस्तु य.विनाशाख्या० ।) એ મંત્ર ભણી પુષ્પો ઉંચે નાંખવાં. અને નીચે પ્રમાણે બોલવું.

देवा आयान्तु । यातु धाना अपयांतु। विष्णोर्देवयजनं रक्षस्व ।

અને પૃથ્વિ ઉપર પ્રાદેશ (અંગુષ્ઠ અને તર્જની પસારવાથી થતું અંતર) કરવું. || इति भूमि: जनम् ||

|| अथ पञ्च भूसंस्काराः अग्निस्थापनं कुश गण्डिका च ||

યજમાનની પત્ની પાસે કાંસાની થાલીમાં અગ્નિ મંગાવીને સ્થંડિલ ઉપર પંચ ભૂસંસ્કાર તથા અગ્નિસ્થાપન અને કુશાંડી આગળ લખ્યા પ્રમાણે કરવી.

ततः स्थंडिले पञ्च भूसंस्कारान्ः कुर्यात् || यजमानः || हस्ते जलं गृहीत्वा || ॐ द्येत्या० तिथौ ग्रहयज्ञकर्मणि ब्राह्मणद्वारा पंचभूसंस्कारपूर्वकमग्निप्रतिष्ठां करिष्ये। आचार्यः जलं गृहीत्वा || यजमानानुज्ञया पञ्च भूसंस्कारपूर्वकमग्निप्रातिष्ठां कारिष्ये || दर्भैः परिसमूह्य ३। गोमयेन उपालिप्य ३। स्रुवेण उल्लिख्य ३ । ॐ नामिकाङ्गुष्ठाभ्यां उद्धृत्य ३। उदकेन अभ्युक्ष्य ३। अग्निमुपसमाधाय । आनीतमग्निं स्थंडिलस्याग्नेय्यां दिशि निधाय ॐ आच्छादनं दूरीकृत्य।

क्रव्यादांशं नैर्ऋत्या परित्यज्य । सपात्रमग्निं स्थंडिलोपरि त्रिवारं भ्रामयित्वा । आत्माभिमुखमग्निं संस्थाप्य । ॐ अग्न्यानीतपात्रे साक्षतोदकं निक्षिप्य । दक्षिणतो ब्रह्मासनम्[1] उत्तरतः प्रणीतासनम् । तत्र ब्रह्मोपवेशनम् । यावत् कर्म समाप्यते, तावत्त्वं ब्रह्मा भव । ब्रह्मादुद्धृत्य उत्तरे प्रणीताप्रणयनम् । वारुणमुदकेन संपूर्य, भूमौ निधाय, आलभ्य प्रणीतामग्नेरुत्तरतः स्थाप्या । बर्हिः प्रदक्षिणमग्नेः परिस्तरणम् । पुरस्तात् । दक्षिणतः । पश्चात् । उत्तरतश्च । पात्रासादनम् । पवित्रच्छेदना दर्भास्त्रयः । पवित्रे द्वे । प्रोक्षणीपात्रम् । आज्यस्थाली । चरुस्थाली । संमार्गकुशाः पंच । उपयमनकुशाः

---

૧ આ બધી કુશાંડી ન કરે તો ઉત્તરમાં બે કોડિયાં પાણી ભરી, મુકવાં, અને પહેલા કોડીયામાં બે પવિત્રાં મુકવાં, વાડકામાં ઘી ઉનું મૂકવું, કોડિયામાં ચરૂ મુકવો પછી ગ્રહ-સ્થાપન ઉપર પ્રમાણે । ગ્રહસ્થાપન થઇ રહે કે, ઘીને તથા ચરૂને ઉતારવા. અને ત્રણ સમિધો હોમવી. પહેલા કોડિયાના જળથી સ્થંડિલની આસપાસ પ્રદક્ષિણા કરવી. તેમાં બે પવિત્રાં છે, તે ઉત્તરના બીજા કોડિયામાં મુકવાં. પછી આહુતી આપવી.

सप्त । समिधस्तिस्रः । स्रुवः । स्रुक् । आज्यम् । तण्डुलाः । पूर्णपात्रम् । वरो वा । पवित्रच्छेदनैः पवित्रीकरणम् । द्वयोरुपरि त्रीणि निधाय । द्वयोर्मूलेन प्रदक्षिणीकृत्य एकीकृत्य च्छेदयेत् । द्वे ग्राह्ये । त्रीणि त्याज्यानि । प्रोक्षणीनां सव्यहस्ते करणम् । ताभिस्तासां प्रोक्षणम् । आज्यस्थाल्याः प्रोक्षणम् । चरुस्थाल्याः प्रोक्षणम् । संमार्गकुशानां प्रोक्षणम् । उपयमनकुशानां प्रोक्षणम् । समिधां प्रोक्षणम् । स्रुवस्य प्रोक्षणम् । आज्यस्य प्रोक्षणम् । तण्डुलानां प्रोक्षणम् । पूर्णपात्रस्य प्रोक्षणम् । स्रुचः प्रोक्षणम् । असंचरे प्रोक्षणीनां निधानम् । आज्यस्थाल्यामाज्यनिर्वापः । चरुस्थाल्यां तण्डुलप्रक्षेपः । तस्य त्रिःप्रक्षालनम् । चरुपात्रे प्रणीतोदकमासिच्य । दक्षिणत आज्याधिश्रयणम् । मध्ये चरोरधिश्रयणम् । गृहीतोल्मुकेन उभयोः पर्यग्निकरणम् ।

આ પ્રમાણે કરીને, પછી નવગ્રહનું સ્થાપન આગળ બતાવ્યા પ્રમાણે કરવું. યજમાનના હાથમાં જળ આપી, સંકલ્પ કરવો.

प्रारब्धस्य कर्मणः निर्विघ्नतासिद्ध्यर्थमादित्याद्यावाहितदेवताना स्थापनप्रतिष्ठापूजनमहं करिष्ये ।

એ પ્રમાણે સંકલ્પ કરી, હાથમાં અક્ષત લેઇને, નીચે પ્રમાણે ગ્રહોનું સ્થાપન કરવું.

॥ अथ नवग्रहस्थापनम्[1] ॥

॥ मध्ये ॥ जपाकुसुमसंकाशं काश्यपेयं महाद्युतिम्॥ तमोरिं सर्वपापघ्नं प्रणतोऽस्मि दिवाकरम् ॥१०१॥ सूर्याय नमः सूर्यमावाहयामि स्थापयामि १ ॥ आग्नेय्याम् । दधिशङ्खतुषाराभं

---

૧. ગ્રહસ્થાપન કરવામાં ઉપયોગી કારિકા ॥ વૃત્તમણ્ડલમાદિત્યે ચતુરસ્રં નિશાકરે ॥ મહીપુત્રે ત્રિકોણં તુ બુધે વૈ બાણસન્નિભમ્ ॥ ૧ ॥ ગુરૌ તુ પદ્મિશાકારં પઞ્ચકોણં તુ ભાર્ગવે ॥ ધનુષાકૃતિ મન્દે ચ શૂર્પાકાર તુ રાહુકે ॥ ૨ ॥ કેતાવેવ ધ્વજાકારં મણ્ડલાનિ પ્રકલ્પયત્ ॥ મધ્યે તુ ભાસ્કરં વિધાત્ શશિનં પૂર્વદક્ષિણે ॥ ૩ ॥ દક્ષિણે લોહિતં વિધાત્ બુધં પૂર્વોત્તરોપિચ ॥ ઉત્તરે તુ ગુરું વિદ્યાદ્ ભાર્ગવં પૂર્વતો ન્યસેત્ ॥ ૪ ॥ શનિં પશ્ચિમતઃ સ્થાપ્ય નૈઋત્યે રાહુમેવ ચ ॥ કેતું વાવ્ય કોણે ચ ગ્રહસ્થાનાનિં કીર્તયેત્ ॥ ૫ ॥ શુક્રાર્કૌ પ્રાઙ્-મુખૌ જ્ઞેયૌ ગુરુસૌમ્યાવુદઙ્-મુખૌ પ્રત્યઙ્-મુખૌ સોમશની શેષા દક્ષિણતો મુખાઃ ॥ ૬ ॥

५३ क्षीरोदार्णवसंभवम् ॥ नमामि शशिनं सोमं शंभोर्मुकुटभूषणम्
॥१०॥ चन्द्राय नमः चन्द्रमावा० स्थाप० २। दक्षिणे । धरणीगर्भ-
संभूतं विद्युत्कान्तिसमप्रभम्। कुमारं शक्तिहस्तं च मङ्गलं प्रणमाम्यहम्
॥११॥ भौमाय० भौममा० ३। ऐशाने । प्रियङ्गुकलिकाश्यामं
रूपेणाप्रतिमं बुधम् ॥ सौम्यं सौम्यगुणोपेतं तं बुधं प्रणमाम्यहम्
॥१२॥ बुधाय० बुधमा० ४। उत्तरे । देवानां च ऋषीणां च गुरुं
काञ्चनसन्निभम् ॥ बुद्धिभूतं त्रिलोकेशं तं नमामि ब्रृहस्पतिम्
॥१३॥ ब्रृहस्पतये० ब्रृहस्पतिमा० ५। पूर्वे । हेमकुंदमृणालाभं
दैत्याना परमं गुरुम् ॥ सर्वशास्त्रप्रवक्तारं भार्गवं प्रणमाम्यहम्
॥ १४ ॥ शुक्राय० शुक्रमा० ६। पश्चिमे । नीलाञ्जनसमाभासं
रविपुत्रं यमाग्रजम् ॥ छायामार्तण्डसम्भूतं तं नमामि शनैश्चरम्
॥ १५ ॥ शनैश्चराय० शनैश्चरमा० ७। नैर्ऋत्याम् । अर्धकायं ५३

महावीय चन्द्रादित्योत्रमर्दनम् सिंहिकागर्भसंभूतं तं राहुं प्रणमाम्यहम् ॥ १६ ॥ राहवे नमः राहुमा० ८। वायव्यकोणे । पलाशपुष्पसंकाशं तारकाग्रहमस्तकम् ॥ रौद्रं रौद्रात्मकं घोरं तं केतुं प्रणमाम्यहम् ॥१७॥ केतवे० केतुमा०९॥ ॥ अथ अधिदेवतानां स्थापनम् ॥ ॥ सूर्यदक्षिणपार्श्वे ईश्वराय नमः ईश्वरमावाहयामि. १०. चंद्रदक्षिणपार्श्वे उमायै०, उमामा० ११. भौमदक्षि० स्कन्दाय० स्कन्दमा० १२. बुधदक्षि० विष्णवे० विष्णुमा० १३ बृहस्पतिद० ब्रह्मणे० ब्रह्माणमा० १४. शुक्रद० इन्द्राय० इन्द्रमा०. १५ शनिद० यमाय० यममा० १६ राहुद० कालाय० कालमा०. १७. केतुद० चित्रगुप्ताय० चित्रगुप्तमा० १८. ॥ अथ प्रत्यधिदेवतानां स्थापनम्॥ सूर्यवामपार्श्वे अग्नये० अग्निमा० १९. चन्द्रवापा० अद्भ्यो० अपः आ० २०. भौमवाम० धरायै० धरामा० २१ बुधवा

५५ नारायणमा० २२. ब्रृहस्पतिवा० इन्द्राय इन्द्रमा० २३ शुक्रवा० इन्द्राण्यै० इन्द्राणीमा० २४. शनिवा० प्रजापतये० प्रजापतिमा० २५. राहुवा० सर्पेभ्यो० सर्पाना० २६. केतुवा० ब्रह्मणे नमः ब्रह्माणमा० २७. गणपतये० गणपतिमा० २८. दुर्गायै० दुर्गामा०. २९. वायवे० वायुमा० ३० आकाशाय० आकाशमा० ३१. अश्विभ्यां० अश्विनावावाहयामि ३२. वास्तोष्पतये० वास्तोष्पतिमा० ३३. क्षेत्रपालाय० क्षेत्रपालमा० ३४. (पूर्वादि)—इन्द्राय० इन्द्रमा० ३५. अग्नये० अग्निमा० ३६. यमाय० यममा० ३७. निर्ऋतये० निर्ऋतिमा० ३८. वरुणाय० वरुणमा० ३९. वायवे० वायुमा० ४१. कुबेराय० कुबेरमा० ४१. ईशानाय० इशानमा० ४२. ऐशानपूर्वयोर्मध्ये ब्रह्मणे नमः ब्रह्माणमा० ४३. पश्चिमनैर्ऋतिमध्ये अनन्ताय नमः अनन्तमा० ४४ महारुद्राय नमः महारुद्रमावाहयामि ४५. ॥ ५५

પછી, તે ગ્રહના સ્થાપનના ઇશાન કોણુમાં રુદ્રકલશનું સ્થાપન કરવું. (તે કલશ સ્થાપન પત્ર '૧૧' માં વિશ્વાધારાસીત્યાદિ મંત્રો છે, તે પ્રમાણે કરવું.) અને તે કલશ ઉપર, શ્રીફલ મુકીને, તેના ઉપર મહારુદ્રનું સ્થાપન કરવું.

प्रतिष्ठा सर्वदेवानां मित्रावरुणनिर्मिता ॥ प्रतिष्ठां वः करोम्यत्र मण्डले दैवतैः सह ॥ १८ ॥ आदित्याद्यावाहितदेवाः सुप्रतिष्ठिताः वरदाः भवत । " आदित्याद्यावाहितदेवेभ्यो नमः "

એ મંત્રથી આવાહનાદિ મંત્ર પુષ્પાંજલિ પર્યંત પૂજન કરવું. પછી નીચે બતાવેલા મંત્રથી વિશેષાર્ઘ્ય આપીને પૂજન અર્પણ કરવું.

फलेन फलितं कृत्स्नं फलेन फलितं धनम् ॥ फलार्घ्यप्रदानेन सफलाश्च मनोरथाः ॥१९॥ आदित्याद्यावा० विशेषार्घ्यं समर्पयामि॥ (अर्पणम् ॥) अनया पूजया आदित्याद्यावाहितदेवाः प्रियन्ताम् ॥

॥ इति ग्रहस्थापनम ॥

५७ [1]अर्द्धश्रिते चरौ स्रुवस्य प्रतपनम् ॥ संमार्गकुशैः स्रुवस्य सं-
मार्जनम् । अग्रैरग्रम् । मूलैर्मूलम् । प्रणीतोदकेनाभ्युक्षणम् । पुनः
प्रतपनम् । देशे निधानम् । आज्योद्वासनम् । चरोरुद्वासनम् । उ-
त्पवनम् । अवेक्षणम् । अपद्रव्यनिरसनम् । प्रोक्षण्याः प्रत्युत्पवनम् ।
उपयमनकुशग्रहणम् । तिष्ठन्समिधोभ्याधाय । प्रोक्षणीशेषोदकेन
वह्नेः पर्युक्षणम् । पवित्रयोः प्रणीतासु निधानम् । दक्षिणं जान्वा-
च्य ब्रह्मान्वारब्धः स्रुवेण जुहुयात् ॥ मनसा ॥ प्रजापतये नमः
❀इदं प्रजापतये न मम । इन्द्राय नमः ❀इदं इन्द्राय न मम । अ-
ग्नये नमः ❀इदमग्नये न मम । सोमाय नमः ❀इदं सोमाय न
मम ॥ ४ ॥

---

[1] પૂર્વે બાકી રહેલી કુશાંડી હવે પુરી કરવી. *આ ચિન્હોવાળાં વાક્યોથી પ્રોક્ષણી પાત્રમાં ત્યાગ કરવો. ૫૭

પછી હાથમાં અક્ષત ગ્રહણ કરીને અગ્નિનું આવાહન કરવું.

शान्तिके वरदनामानं वैश्वानरं आवाहयामि ।

'वरदनामाग्नये नमः' 'ब्रह्मणे नमः ॥'

એ મંત્રથી અગ્ની તથા બ્રહ્માનું ષોડશોપચાર પુજન કરવું. પછી, અર્પણ કરવું.

अनया पूजया वरदनामाग्निः प्रीयताम् ॥ समिदाज्यं चरुहोमस्तिलहोमः क्रमेण तु ॥

પછી યજમાને હાથમાં જળ લઇ, દ્રવ્યનો ત્યાગ નીચે પ્રમાણે કરવો.

इदं संपादितं समिच्चरुतिलाज्यादिद्रव्यं या या यक्ष्यमाणदेवतास्ताभ्यस्ताभ्यः मया परित्यक्तं न मम ॥ यथा दैवतमस्तु ॥

પછી ગણપતિને ઘીની એક આહુતી આપવી 'ગણેશાય નમઃ *ઇદં ગણેશાય ન મમ ।'

॥ अथ ग्रहाहुतयः[2] ॥

પછી, ગ્રહોની [1]આહુતિઓ આપવી, તે ગ્રહાહુતીમાં ત્યાગ નહિ બોલવો.

जपाकुसुमसकाशं० सूर्याय नमः १ । दधिशङ्ख० चन्द्राय० २ । धरणी० भौमाय० ३ । प्रियङ्गु० बुधाय० ४। देवानां० बृहस्पतये० ५। हेमकुन्द० शुक्राय० ६ । नीलाञ्जन० शनैश्चराय० ७ । अर्धकायं० राहवे० ८ पलाश० केतवे० ९ । ईश्वराय नमः १० । उमायै० ११ । स्कन्दाय० १२ । विष्णवे० १३ । ब्रह्मणे० १४।इन्द्राय० १५। यमाय० १६ । कालाय० १७ । चित्रगुप्ताय० १८ । अग्नये० १९ । अद्भ्यो० २० । धरायै० २१ । नारायणाय०

---

૧. યજમાન, હોમવાને હુતદ્રવ્ય વધારે આપે તો, એક એક ગ્રહની આઠ આઠ આહુતિ આપવી. અને અધિદેવ પ્રત્યધિદેવની ચાર, ચાર આપવી. તથા ગણપત્યાદિ મહા-રુદ્ર સુધીની બબ્બે આપવી. એ યોગ્ય છે. અને હુતદ્રવ્ય થોડું હોય તો, સ્થાપન ક્રમથી સઘળાની એક, એક ચારે દ્રવ્યથી આપવી ॥

૨. દરેક ગ્રહના મંત્રો માટે, ગ્રહસ્થાપન પત્રમાં જુવો.

२२ । इंद्राय० २३ । इन्द्राण्यै० २४ । प्रजापतये० २५ । सर्पेभ्यो० २६ । ब्रह्मणे० २७ । गणपतये० २८ । दुर्गायै० २९ । वायवे० ३० । आकाशाय० ३१ । अश्विभ्यां० ३२ । क्षेत्रपालाय० ३३ । वास्तोष्पतये० ३४ । इन्द्राय० ३५ । अग्नये० ३६ । यमाय० ३७ । निर्ऋतये० ३८ । वरुणाय० ३९ । वायवे० ४० । सोमाय० ४१ । ईशानाय० ४२ । ब्रह्मणे० ४३ । अनन्ताय० ४४ । म[illegible]य० ४५ ॥

॥ इति ग्रहहोमः ॥

॥ अथ विशेषहोमः ॥

जपाकुसुम[illegible]त्याद्यारभ्यतकेतुं प्र[illegible]हामित्यं नवग्रह मंत्रेण क्रमणद्राक्षा १ [1]इक्षुः २ पूंगीफल[illegible] ३ नारिङ्गम् ४ जम्बीरम् ५ [2]बीज[illegible]रकम् ६ [3]उत्तर्तं ७ नालीकेरम् ८ दाडिमम् ९ नवकलान[illegible]

१ [illegible] [illegible] [illegible]

होमं समाप्य ॥ ततोगुग्गुलहोमः ॥ सूर्यायनमः ॥ ईतिमंत्रेण ॥ ततासर्षप ेमोयथा ॥ सर्वाबाधा प्रसमनं त्रैलोक्यस्य खिलश्वरी । ग्वमवत्वयाकार्यं मस्मद्वैरी विनाशनम् ॥१॥ ईतिमंत्रेणसर्षपहोम शत्रुणां पराजयः [1]उ कस्पर्शः

॥ अथ लक्ष्मीहोमः ॥

પ્રથમ સંકલ્પ કરવો.

अद्येत्यादि० तिथौ मम गृहे अलक्ष्मीविध्वस्तये दशविधलक्ष्मीप्रा प्तये च लक्ष्मी ोममहं करिष्ये ।

પછી, (या श्रीः स्वयं सुकृतिना) ઇત્યાદિ ચાર શ્લોક ભણીને લક્ષ્મીહોમની આહુતીયો આપવી.

પછી, नमो देव्यै महादेव्यै शिवायै सततं नमः॥ नमः प्रकृत्यै भद्रायै नियताः प्रणताः स्मताम् ॥ २० ॥

॥ इति लक्ष्मीहोमः ॥

१ જમણે કાને પાણી અડાડવું.

पूजा स्विष्टं नवाहुत्यो बलिः पूर्णाहुतिस्तथा ॥ श्रेयः संपाद्य दानं च अभिषेको विसर्जनम् ॥ १२१ ॥

॥ उत्तरपूजनम् ॥

પ્રથમ, હાથમાં જળ લેઈ, સંકલ્પ કરવો.

अद्येत्या० तिथौ स्थापितदेवतानां मृडाग्नेश्चोत्तरपूजनं करिष्ये ।

પછી, નીચે પ્રમાણે ઉત્તર પૂજન કરાવવું.

मृडाग्नये नमः गन्धं समर्पयामि । मृडाग्नये० पुष्पं स० । मृडाग्नये० धूपं० । मृडाग्न० दीपं० । मृडा० नैवेद्यं० । मृडा० महादक्षिणां० । अनया पूजया मृडाग्निः प्रीयताम् ।

પછી, ગણુપતિનું ઉત્તર પૂજન કરાવવું.

गणपतये नमः गंधं स० । गण० पुष्पं० । गण० धूपं० । गण० दीपं० । गण० नैवद्यं० । गण० महादक्षिणा० । अनया पूजया महागणपतिः प्रीयताम् ।

પછી, આદિત્યાદિ ગ્રહમંડળનું પૂજન કરાવવું.

आदित्याद्यावाहितदेवताभ्यो नमः गन्धं स० । आदित्या० पुष्पं०। आदित्या० धूपं०। आदित्या० दीपं०। आदित्या० नैवेद्यं०। आदित्या० महादक्षिणां० । अनया पूजया आदित्याद्यावाहितदेवताः प्रीयन्ताम् ॥

પછી, નીચે પ્રમાણે બોલી, બાકી રહેલા હુતદ્રવ્યનો અગ્નિમાં હોમ કરવો.

अग्नये स्विष्टकृते नमः इदमग्नये स्विष्टकृते न मम ॥

॥ अथ नवाहुतयः ॥

अग्नये नमः [1]इदमग्नये न मम । वायवे नमः इदं वायवे न मम । सूर्याय० इदं सूर्याय० । अग्नीवरुणाभ्यां० इदमग्नीवरुणाभ्यां० । अग्नीवरुणाभ्या० इदमग्नीवरुणाभ्यां० । अग्नये अयसे० इदमग्नये अयसे० । वरुणाय सवित्रे विष्णवे विश्वेभ्यो देवेभ्यो मरुद्भ्यः स्वर्केभ्यश्च नमः इदं वरुणाय सवित्रे विष्णवे विश्वे-

१ આ નવ આહુતીઓ ઘીની આપવી.

भ्यो देवेभ्यो मरुद्भ्यः स्वर्केभ्यश्च न मम। वरुणायादित्यायादितय
च नमः इदं वरुणायादित्यायादितये च न मम। प्रजापतये०
इदं प्रजापतये०॥ ॥ इति नवाहुतयः ॥.

॥ अथ [1]बलिदानम् ॥

[2]पूर्वे इन्द्राय० आग्नेय्यामग्नये० दक्षिणे यमाय० नैर्ऋत्ये
निर्ऋतये० पश्चिमे वरुणाय० वायव्ये वायवे० उत्तरे सोमाय० ई-
शान्यां ईश्वराय० ऊर्ध्वं ब्रह्मणे० अधः अनन्ताय० ।

એ પ્રમાણે બલિદાન આપીને, દશ દિક્પાલનું પૂજન કરાવવું.

---

૧. નવાહુતિ અપાયા પછી, દિક્પાલ બલિને માટે જાર અને દાળની દશે દિશામાં ઢગલી કરે છે: અને કેટલાએક દેશમાં ચોખાની ઢગલી કરે છે; કેટલાએક પાનામાં દુધ અગર દહીં અને ચોખા એકઠા કરીને, મુકે છે, તેને કંકુના છાંટા નખાવી, ગંધાદિથી પૂજન કરી ઉપર પ્રમાણે સંકલ્પ કરાવવો. પછી, ગણપતિના સ્થાપન આગળ તથા ગ્રહસ્થાપન આગળ તથા એક પાનામાં ઇશાન કોણમાં ક્ષેત્રપાલને, એ ત્રયણે ઠેકાણે બલિના સંકલ્પ કરાવવા. ૨. પૂર્વાદિ દશદિશાના અનુક્રમે બલિ આપવા.

इन्द्रादिदशदिक्पालेभ्यो नमः गन्धं स०। इन्द्रादि० पुष्पं०। इन्द्रा० दीपं०। इन्द्रा० दक्षिणां०।

પછી હાથમાં જળ લેઇ, નીચે પ્રમાણે સંકલ્પ કરવો.

इन्द्रादिदशदिक्पालेभ्यः साङ्गेभ्यः सपरिवारेभ्यः सशक्तिकेभ्यः इमं आसादितबलिं समर्पयामि।

પછી, હાથ જોડી રાખીને, નીચે પ્રમાણે ભણવું

भो इन्द्रादिदशदिक्पालाः साङ्गाः सपरिवाराः सायुधाः सशक्तिकाः इमं बलिं गृह्णीत, मम गृहे सकलकुटुम्बस्याभ्युदयं कुरुत, आयुःकर्तारः क्षेमकर्तारः शान्तिकर्तारः पुष्टिकर्तारः तुष्टिकर्तारः निर्विघ्नकर्तारः वरदाः भवत। अनेन पूजनबलिदानेन इन्द्रादिदशदिक्पालदेवाः प्रीयन्ताम्।

પછી ગણુપાતના બલિને ગન્ધાદિકથી પુજા કરીને, નીચે પ્રમાણે સંકલ્પ, પ્રાર્થના અને અર્પણ અનુક્રમે કરવું.

६ गणपतये साङ्गाय सपरिवाराय सायुधाय सशक्तिकाय इम-
मासादितबलिं समर्पयामि । भो गणपते इमं बलिं गृहाण, मम गृहे सकलकुटुम्बस्याभ्युदयं कुरु, आयुःकर्ता, क्षेमकर्ता, शान्तिकर्ता, पुष्टिकर्ता, तुष्टिकर्ता, निर्विघ्नकर्ता वरदो भव । अनेन पूजनबलि-दानेन गणपतिः प्रीयंताम् ॥

એ પ્રમાણે ષોડશમાતૃકાને બલિ આપવો.

सगणेशगौर्याद्यावाहितमातृभ्यः साङ्गाभ्यः सपरिवाराभ्यः सायुधाभ्यः सशक्तिकाभ्यः इममासादितबलिं समर्पयामि । भो सगणेशगौर्याद्यावाहितमातरः इमं बलिं गृह्णीत, मम गृहे सकल-कुटुम्बस्याभ्युदयं कुरुत, आयुःकर्त्र्यः क्षेमकर्त्र्यः शान्तिकर्त्र्यः पुष्टिकर्त्र्यः तुष्टिकर्त्र्यः निर्विघ्नकर्त्र्यः वरदाः भवत। अनेन पूजनबलिदानेन सगणेशगौर्याद्यावाहितमातरः प्रीयन्ताम् ।

પછી આદિત્યાદિ નવ ગ્રહોના બલીનુ પુજન કરાવી, નીચે પ્રમાણે સંકલ્પ, પ્રાર્થના અને અર્પણ અનુક્રમે કરવું.

आदित्यादिनवग्रहेभ्यः साङ्गेभ्यः सपरिवारेभ्यः इममासादित-बलिं समर्पयामि । भो आदित्यादिनवग्रहाः साङ्गाः सपरिवाराः सायुधाः सशक्तिकाः इमं बलिं गृह्णीत, मम गृहे सकलकुटुम्ब-स्याभ्युदयं कुरुत, आयुःकर्तारः क्षेमकर्तारः शान्तिकर्तारः पुष्टि-कर्तारः तुष्टिकर्तारः निर्विघ्नकर्तारः वरदा भवत । अनेन पूजनबलि-दानेन आदित्यादिनवग्रहाः प्रीयन्ताम् ।

પછી ક્ષેત્રપાલના બલિનું પૂજન કરીને, નીચે પ્રમાણે સંકલ્પ, પ્રાર્થના અને અર્પણ કરવું.

क्षेत्रपालाय साङ्गाय सपरिवाराय सायुधाय सशक्तिकाय भूतप्रेतपिशाचशाकिनीडाकिनीवैतालादिपरिवारसहिताय इममा-सादितबलिं समर्पयामि । भो क्षेत्रपाल इमं बलिं गृहाण, मम गृहे सकलकुटुम्बस्याभ्युदय कुरु, आयुःकर्ता, क्षेमकर्ता, शान्तिकर्ता, पुष्टिकर्ता, तुष्टिकर्ता, निर्विघ्नकर्ता वरदो भव । अनेन पूजनब-लिदानेन क्षेत्रपालः प्रीयंताम् ॥ ॥ इति बलिदानम् ॥

॥ अथ [1]पूर्णाहुतिः ॥

पूर्णाहुत्यै नमः गन्धं समर्पयामि । पूर्णा० पुष्पं स० । पूर्णा० सौभाग्यद्रव्यं० । पूर्णा० धूपं । पूर्णा० दीपं० । पूर्णा० नैवेद्यं० पूर्णा० दक्षिणां० । (अर्पणम्) अनेन पूजनेन पूर्णाहुतिः प्रीयंताम् ।

પછી, તે સ્રુચિસહીત શ્રીફળ ગોરે હાથમાં લેવું. અને યજમાન તથા યજમાનપત્ની ગોરને હાથ અડકાડી રાખે. તે સમય, **શક્રાદિ સ્તુતિના** (**या श्रीः स्वयं सुकृतिनां**) ઇત્યાદિ ચાર શ્લોક ભણીને (**नमो देव्यै महादेव्यै**) એ મંત્ર ભણી, પછી નીચે પ્રમાણે બોલી શ્રીફળ હોમી દેવું.

मृडाग्नये नमः । इदमग्नये वैश्वानराय वसुरुद्रादित्येभ्यः सप्तवते अग्नये अद्भ्यश्च न मम ॥

પછી [2]વસોર્દ્ધારાનો હોમ કરવો તેમાં દેવીસૂક્ત, અથવા રાત્રિસૂક્ત ભણવું. પછી નીચે પ્રમાણે બોલવું.

---

૧ પૂર્ણાહુતીનો વિધિ—સ્રુચિ હોય, તો તેમાં ચાર સ્રુવા ભરીને, ઘી રેડી, તેના ઉપર શ્રીફળ મુકવું; પછી તેની પુજા ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે કરવી. ૨ વસોર્દ્ધારા એટલે ઘીની ધારા.

असितगिरिसमं स्यात् कज्ज० नमो देव्यै० ॥ नमः ॥

॥ इति पूर्णाहुतिः ॥

પછી, શરવા વડે ઇશાન કોણમાંથી વિભૂતિ લેઇને, યજમાનના શરીરે નીચે પ્રમાણે મંત્ર ભણીને, કરવી.

यथा शस्त्रप्रहाराणा ऽवचं भवति सर्वदा ॥ एवं देवोपघातानां शान्तिर्भवति वारणम् ॥ २२ ॥ ललाटे, ग्रीवायां, दक्षिणांसे, वामांसे, हृदि, एतत्स्थाने भस्मधारणं कुर्यात् ॥

પછી, હાથમાં જળ લેઈ, અર્પણ કરવું.

आघारावादिपूर्णाहुतिपर्यंतं यद्यद् द्रव्यं यावद्यावत्संख्याकं यस्यै यस्यै देवतायै यावत्यो यावत्य आहुतयस्तास्ताः देवताः प्रीयन्ताम् ॥ संस्रवप्राशनम् ॥ पवित्राभ्यां मार्जनम् ॥

પવિત્રાથી માર્જન કરવું; તે પવિત્રાં અગ્નિમાં નાંખવાં । પછી, નીચે પ્રમાણે બોલીને બ્રહ્માને પૂર્ણપાત્રનું દાન આપવું.

कृतस्य ग्रहयज्ञाख्यस्य कर्मणः साङ्गतासिद्ध्यर्थं ब्रह्मन्! अयन्ते वरः प्रतिगृह्यताम् ॥ प्रतिगृह्णामि ॥ पश्चिमे प्रणीताविमोकः।

પશ્ચિમ દિશામાં પ્રણીતાનું પાણી ઢાળવું ॥ તે પાણીથી નીચેનો મંત્ર ભણી યજમાનના ઉપર માર્જન કરવું.

यत्ते केशेषु दौर्भाग्यं सीमन्ते यच्च मूर्द्धनि ॥ ललाटे कर्णयोरक्ष्णोरापो निघ्नन्तु ते सदा ॥ १२३ ॥ अमृताभिषेकोऽस्तु ॥

પછી, નીચે પ્રમાણે સંકલ્પ કરી આચાર્યને તથા બ્રહ્માને અનુક્રમે ગોનિષ્ક્રય તથા અનડુહ્ નિષ્ક્રય આપવો.

कृतस्य ग्रहयज्ञाख्यस्य कर्मणः साङ्गतासिद्ध्यर्थं गोनिष्क्रयीभूतं द्रव्यमाचार्याय दास्ये ॥ कृतस्य० अनडुन्निष्क्रयीभूतं द्रव्यं ब्रह्मणे दास्ये ।

પછી, તિલપાત્રાદિ દાનનો સંકલ્પ નીચે પ્રમાણે કરવો.

कृतस्य० तिलपात्रादिदानं करिष्ये । ताम्रपात्रं तिलपूरितं रुद्रदैवतं सदक्षिणाकं कस्मै चिद्ब्राह्मणायाहं दास्ये । कांस्यपात्रं

घृतपूरितं सूर्यदैवतं सदक्षिणाकं कस्मै चिद्ब्राह्मणायाहं दास्ये ।

પછી કાસાના પાત્રમાં ઘી ભરીને, તેમાં મુખાવલોકન કરાવી, નીચે પ્રમાણે સંકલ્પ કરાવવો.

आज्यं तेजः समुद्दिष्टमाज्यं पापहरं परम् ॥ आज्यं सुराणामाहार आज्ये लोकाः प्रतिष्ठिताः ॥ १२४ ॥ इदं छायापात्रदानं सर्वोपस्करसहितं गन्धपुष्पाद्यर्चितं सदक्षिणाकं कस्मै० तेन श्रीकर्माङ्गदेवताः प्रीयन्ताम् । कृतस्य० वृतेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो यथोत्साहं दक्षिणां० । कृतस्य० न्यूनातिरिक्तदोषपरिहारार्थं न दा गो० भूयसी० । कृतस्य० आचार्याय पूजापूर्वकं दक्षिणां दास्ये ।

પછી આચાર્ય તથા બ્રાહ્મણનું પુજન કરીને, તેમને [1]દક્ષિણા આપવી । પછી બ્રાહ્મણ ભોજનનો સંકલ્પ કરાવવો ।

૧ આચાર્યને પૂર્ણપાત્ર આપવું, તેમાં ગોરીયો બળદ, ગદિયાણો સોનું, સવા કળશી ધઉં, ગોર, ગોરાણીને પાંચ લુગડાં અને હસ્તિપર બેશીને જુવે, તેટલી ભોંય એટલું આપવું જોઇએ. પછી જેવી જેની શક્તી, તે પ્રમાણે નિષ્ક્રય મુકીને આપો

कृतस्य० यथासंख्याकान् ब्राह्मणान् अन्नेन तर्पयिष्ये । तेन श्रीकर्मांगदेवता प्रीयंतां न मम ।

॥ अथ मंत्राशीर्वादः ॥

आदित्या वसवो रुद्रा विश्वे देवा मरुद्गणाः । लोकपालाः प्रयच्छंतु मंगलानि श्रियं यशः ॥१२५॥ गायत्री सती सावित्री शची लक्ष्मी सरस्वती । मृडानी मातरः सर्वा भवन्तु वरदाः सदा ॥ १२६ ॥ ऋग्वेदोऽथ यजुर्वेदः सामवेदो ह्यथर्वणः । ब्रह्मवाक्यानि सततं नाशयंतु रिपूँस्तव ॥ १२७ ॥ यावद्भागीरथी गंगा यावद्देवो महेश्वरः । यावद्वेदाः प्रवर्तंते तावत्त्वं विजयी भव ॥ १२८ ॥ मंत्रार्थाः सफलाः संतु संतु पूर्णा मनोरथाः । शत्रूणां बुद्धिनाशोऽस्तु मित्राणामुदयस्तव ॥१२९॥ धनं धान्यं पशुबहुपुत्रलाभः शतसंवत्सरं दीर्घमायुरस्तु । सर्वे जनाः सुखिनो भवंतु । आराध्यदेवता प्रसंना भवतान् ॥ तथास्तु ॥

७२

યજમાનના હાથમાં ચોખા નાખવા તથા યજમાન પત્નીના ખોળામાં નાખવા થોડા ચોખા સ્ત્રીના ખોળામાં નાખે બાકીના પોતાના માંથે ચઢાવે.

॥ इति मंत्राशीर्वादः ॥

પછી નીચેના મંત્રો ભણી, દેવોનું અને અગ્નિનું વિસર્જન કરવું.

यांतु देवगणाः सर्वे स्वशक्त्या पूजिता मया । इष्टकामप्रसिद्ध्यर्थं पुनरागमनाय च ॥ १३० ॥ शुभे शुभे कर्मणि पुनरागमनमस्तु ॥ गच्छ गच्छ सुरश्रेष्ठ अजासंतानवाहन । यत्र ब्रह्मादयो देवास्तत्र गच्छ हुताशन ॥ १३१ ॥ स्वस्थानं गच्छ ॥ (प्रार्थना ।) मया अद्याह्नि यत्कर्म कृतं तत्कालहीनं क्रियाहीनं भवतां ब्राह्मणानां वचनादिष्टदेवताप्रसादाच्च सर्वं परिपूर्णमस्त्विति भवंतो ब्रुवंतु । अस्तु परिपूर्णम् ।

श्री गणेशाश नमः

अथविवा ,विधि.

પરદેશથી જાન આવે ત્યારે સામૈયુ કરે તે સાથે જઇ દરવાજે વાહનમાં બેઠેલા વરને કન્યાની મા પાસે ચાંડલો કરાવીને ચોખા ચોડાવાવા (સુમુહૂર્ત્ત.) આ મંત્ર ભણીને કેટલેક ઠેકાણે વરના હાથમાં ખાંડ આપીને ધોવરાવે છે જાન પરબારી આવે તે કન્યાવાળાના ઘરને. અથવા ડેલીને તોરણ બાંધ્યું હોય ત્યાં વર તોરણ છબત્રા આવે છે પછી જાન જાનીવાસે જાય ત્યાં ગોત્રજ માંડવા. પછી માંડવાવાળા (અલવો કલવો) લઇ જાય એટલે નાવણુ કહેવાય છે ત્યાં પણ વરને ચાંડલો કરાવી વરને લાડવા ચારવાર પીરસાવવા તે ચાલ હોય ત્યાં કરાવવુ પછી છાબ આવે ત્યાં મંડપ નીચે બાજોઠ ઉપર ચુંદડી નાંખીને ઉપર છાબ મુકાવવી કકુનું હામ તથા ચોખા મંગાવવા તમામને કંકુના ચાંડલા કરવા ને કન્યાની મા પાસે છાબ ચારવારે વધાવવી સુમુહૂર્ત્ત ભણીને લીલો કમખો તથા શ્રીફલ વીગેરે વધાવવા આવેલ હોય તેના ખોળામાં આપવુ ને ઘરાણુ વીગેરે આપી દેવુ ને છાબ ઘરમાં લઈ જાય શ્રીફલ મુકીને છાબ પાછી દેવી ૭૪

છાબનો દસ્તુર જે હોય તે બ્રાહ્મણે લેવો આ પછી કન્યા ચુંદડી ઓઢવા

ચડે ત્યારે વરની મા પાસે કન્યાને ચાંડલો કરાવી ચોખા ચોડાવી ચુંદડી ઓ-
૭૫ ઢડાવવી તેમાં પણ सुमुहूर्त्तं ભણવુ તે પછી વર પરણવા ચડે ત્યારે માંડવે
આવી નીચે પ્રમાણે સામાન તૈયાર કરાવવો.

પ્રથમ પોખવાનો સામાન- ઘોસર–મુસલ–રવઇઓ. સલીઓ એટલે લોઢાની
તાક તથા જાર સાંઠાંના મલોખાં ૪ કોડીઆ બે લઈ તેમાં દહી–દુધ–વીગેરે
તથા કંકુવાળા ચોખા નાંખીને નારાછડીથી વીંટી સંપુટીઉ બાંધવુ. પીંડીયા બે
રાખના તથા બે ચોખાના પાણીનો લોટો શ્રીફલ ઉપર આ તમામ એક
થાલીમાં રાખવું બીજી થાલીમાં કંકુનુ ઠામ તથા ચોખા રાખવા. વર આંગણે
આવે કે તરત કન્યાની મા ચુંદડી ઓઢીયો માથે મુકીને પોંખવા આવે બાજોઠ
ઉપર અગર વરમાચી ઉપર વર ઉભા હોય ત્યાં લાવી વરને પોંખાવવા તેમાં
ભણવામાં सुमुहूर्त्तं પ્રથમ ઘોંસર ને કંકુનો ચાંડલો કરીને ચુંદડીનો છેડો આડો
રાખી પોંખનારીના નાક તથા વરના નાક આગળ ચારવાર પોખી કરી તોરણને
અડાડી લેઇ લેવું. તેજ પ્રમાણે મુસલ, રવઇઓ, સલીઓ સાંઠા ચારવાર અડાડી
લઇ લેવાં પીંડીયા બે રાખના બે પડખે નાંખવાં ને ચોખાના બે આગળ પા-
છળ નાંખવા ને સંપુટીઉ ઉતારી વરના પગ પાસે નીચે મુકવુ ને જલનો લોટો
વરને માથે ઉતારીને વરના પગ પાસે રેડાવી દઇ તેમાંથી વરના કાન પાસે ૭૬
રક્ષાવંદન કરાવવુ ને વરના નાકનો કન્યાની માને હાથે સ્પર્શ કરાવી વરના

૭૯ પસનુ શ્રીફલ કન્યાની માના ખોળામાં દેવરાવવું પછી વર જમણે પગે સંપુટીઉ વધારી અંદર પ્રવેશ કરી મંડપમાં આવે કે ઉગમણે મોઢે બાજોઠ પાછળ ઉભા રાખવા ને નીચે પ્રમાણે ભણુવાનો આરંભ કરવો. !

षडर्घ्याभवंत्याचार्य ऋत्विग्वैवाह्योराजाप्रियःस्नातक इति । आसनमाहार्यार्ह । साधुभवानास्तामर्चयिष्यामो भवन्तमिति ।

આટલુ ભણી વરને બાજોઠ ઉપર ઉગમણે મુખે બેસારવા ને ભણુવું.

श्रीमत्पंकज विष्टरोहरिहरौवायुर्महेन्द्रोऽनलश्चंद्रोभास्कर वित्तपाल वरुणाःप्रेताधिपादिग्रहाः। प्रद्युम्नोनलकुबरःसुरवरश्चिंतामणिकौस्तुभः स्वामीशक्तिधरश्चलांगलधरःकुर्यात्सदामंगलम् ॥ समयेवर्त्तेसमय । शुभलग्नसावधान । आचार्यसावधान ॥ वरवधूसावधान । कन्यादातासावधान । हथेवालोसावधान । मदनफलसावधान । लग्नपडीसावधान । ग्रीवासूत्रसावधान ॥ पैसानी कोथली सावधान ॥ अक्षर ६० । नोसमय ॥ लक्ष्मीकौस्तुभपारिजातक सुराधन्वन्तरि- ७९

७७ श्चंद्रमा गावः कामदुघाःसितःसुरगजोरंभा च देवांगना। अश्वसप्तमुखो सुधाहरिर्सुदः शंखोविषंचांबुधे रत्नानीहचतुर्दश प्रतिदिनं कुर्वंतु नोमंगलं ॥ २ ॥ समयेवर्त्तें० । अक्षर ५० । नोसमय ॥ कस्तूरीतिलकं ललाटपटले वक्षःस्थले कौस्तुभं नासाग्रेवर मौक्तिकं करतले वेणुंकरे कंकणं ॥ सर्वांगेहरिचंदनंपरिदधत कंठे च मुक्तावलीं । गोपस्त्रीपरिवेष्टितो विजयते गोपाल चूडामणि ॥ ३ ॥ समयेवर्त्तें० । अक्षर ४० । नोसमय ॥ नेत्राणा-त्रितयंशिवेपशुपतावग्नित्रयंपावनं यत्तद्विष्णुपदत्रयं त्रिभुवने-ख्यातं च रामत्रयं ॥ गंगावाहपथत्रयं सुविमलंवेदत्रयं ब्राह्मणे सर्वं [illegible] विवा[illegible]विषये कु० । ४ ॥ समयवर्त्तें० ॥ अक्षर।३०। नासमय ॥ अश्वत्थोबदरीकचंदनतरु मंदारकल्पद्रुमो। जंबूनिंबकदंब चूतसरला वृक्षास्तुयेक्षीरिणः ॥ सर्वेतेवनमिश्रितावनसमा वैभ्राजकं ७७

७८ र जते रम्यंचैत्ररथं सनंदनवनं कु ० ॥५॥ समये०॥ अक्षर ।२०॥
व ल्मीकिः सनक ःसनंदन मुनिर्व्यासोवशिष्टो भृगुर्जाबालिर्जमदग्नि
कौत्सजनकोगर्गांगिरो गौतमाः ॥ मांधाताऋतुपर्णवेन सगरा-
धन्योदिलीयोनलः । पुण्योधर्मसुतोय यातिनहुषौ कु० ॥ ६ ॥
समये० ॥ अक्षर १० ॥ नोसमय ॥ गौरीश्रीरदितिश्चकद्रुविनते
भूमित सुपर्णासुधा सावित्री च सरस्वती च सुभगासत्यव्रतारुंधती॥
स्वाहा जांबवती च रुक्म भगिनीदुःस्वप्नविध्वंसिनीवेलाचांबुनेधेः
समनमकरा कु० ॥७॥ समये० । अक्षर॥नोसमय॥गंगागोमती
गोपतिर्गणपति गोविंद गोवर्धनो गीतागोम पगोरजो गिरिसुता
गंगाधरोगौतमः गायत्रीगरुहो गदागिरि गया गंभीर गोदावरि
गंधर्वाग्रहगोपगोकुलगणाः कु० ॥८॥ समये० ॥ गंगासिंधु सर-
स्वती च यमुना गोदावरी नर्मदा कावेरी सरयू महेन्द्रतनयाचर्म- ७८

७१ ण्वतीवे॰ का ॥ क्षिप्रावेत्रवती महाऽरनदी ख्याता च मा ंडकी पूर्णाःपुण्यजलैः समुद्रसहिताः कु० ॥ ८ ॥ समये० ॥ इत्येतद्ग्रह मंगलाष्ट॰ नवंलोकोपकारप्रदं ॥ पापौघंप्रशमंमह॰ भकरं सौभाग्य संवर्धनम् ॥ यःप्रातःशृणुयात्पठत्यनुदिनं श्रीकालि॰ासो दितंस्तोत्रं मंगल॰ायकं शुभकरं प्राप्नोत्यभीष्टफलम् ॥ १० ॥ समये० ॥ कन्या प॰ावे समयः अंतरपटः उद्यात् ॥

કન્યાને આથમણે મુખે બેસારવી એટલે વરને સામે ને કન્યાના મા બાપને ઉતરાદે મુખે બેસારવા કન્યાની કોર કન્યાની મા બેસે ને વરના જમણા હાથની કોર કન્યાને બાપ બેસે પૈસો સોપારી અક્ષત લઇને છેડા છેડી બાંધવી જલનોકલશીઓ—પંચપાત્ર—તરભાણી વીગેરે ઝારો—શ્રીફલ લઇને બેસે પ્રથમ ચાડલા કરી આંખે જલ વંદના કરાવી હાથ જોડાવવા आच॰नं पुण्याहं२। सु॰ख० अत्राद्य० ઇત્યાદિ મંડપારોપણુમાં છે તે પ્રમાણે સંકલ્પ પ્રયોગ ભણી જઇ । ममसुतायाः विवा॰ङ्गत्वेन आगतंवरं मधुपर्काद्यर्चन महं- ७१

करिष्ये तत्रादौ गणपतिपुजनंचकरिष्ये ॥ पूर्ववत् गणपतिं संपुज्य
(આગલ મંડપારોપણમાં છે તે પ્રમાણે ગણપતિ પુજન કરાવવું)
अथमधुपर्क ॥ ततोदातावरस्याग्रेकृतांजलि पुटस्तिष्ठमन्पठेत् ॥
કન્યાનો બાપ હાથ જોડીને બોલે) भवान् सांधु आस्ताम् ॥ भवन्तमर्च्च
यिष्यामः । अर्च्चय इतिवरोब्रुयात् ॥ ततोयजमानः पंचविंशति
कुशमयंरक्तक्रत्रवोष्टेतं यिष्टरमाक्षयतिष्ठति યજમાન પાસે દર્ભના વિષ્ટર
અથવા દુર્વાના બેમાંથી એકે ન હોય તો અક્ષત આપાવવા વરના હાથમાં)
अन्यःकश्चिद् ब्राह्मणस्त्रिप्राह विष्टरो विष्टरोविष्टरः प्रतिगृह्यतामिति
यजमानोवदेत् प्रतिगृह्णामि इतिवरोब्रूयात् ॥ श्रेष्ठोस्मीति मंत्रेण
विष्टरेभ्युपविशति । श्रेष्ठोस्मिवैसमानाना मुद्यतामिवभास्कर ॥
तिष्ठामित्वामधः कृत्वाय इदंमेऽभिदीयते ॥१॥ अनेन मंत्रेण विष्टर
मुदग्रमासने निधायतस्योपरि उपविशति ॥ આ મંત્ર વડે કરી
આસન ઉપર વિષ્ટર મુકી તે ઉપર વરને બેસાડવા. विरोजो-होसीति-

८१ त्रेण । यजमानार्पितंपाद्यं मादायस्वयमेव वामंपादं प्रथमं प्रक्षालयति । विराजोदोहोभवसिविराजोदोहमश्नवै।। विराजोदोहःपाद्यायम यिल भव भोजल अनेन मंत्रेण (આ મંત્ર વડે કરીને વરનો ડાબો પગ પ્રથમ ધોવરાવવો પછી જમણો ધોવરાવવો.) अन्य ब्राह्मण० । द्वितीयोविष्टरो विष्टरोविष्टरःप्रतिगृह्यतामिति यजमानोवदेत् । જ્યાં પ્રતિગૃહ્યતાં આવે ત્યાં યજમાન પાસે બોલાવવું ને પ્રતિગૃહ્ણામિ આવે ત્યાં વર પાસે કેવરાવવું.) प्रतिगृह्णामि इतिवरोब्रूयात्।। श्रेष्ठोस्मीतिमंत्रेण प्रक्षालितपादयोरधः निदधाति. (આ મંત્રવડે બીજો વિષ્ટર વરના પગ તળે મુકવો.) अर्घो अर्घोअर्घः प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्णामि गंधाक्षतकुशाग्रतिल सर्षप दधिदूर्वान्वितं ताम्रादिपात्रस्थमर्घम् ।। (ચંદન-અક્ષત-દહીં-દુર્વા વીગેરે નાંખવું તે અર્ઘ કહેવાય અથવા સંપુટીયા પ્રમાણે બાંધવું તે પણ અર્ઘ કહેવાય.)

यंवरुण ष्माभिःसर्वान् कामानशेषतः
अतोऽर्घंत्वं गृहाणेमं भोह्यापस्थममाप्नुयाम् ।। १ ।। ८१

गृभ्णामि स[illegible]द्रस्वा यानिम यप्रया[illegible]वै
वीरा अरिष्टाश्चास्मा[illegible] मापरासेचिमत्पयः ॥ २ ॥
આ બે મંત્રોવડે કરીને અર્ધ વરના માથે અડાડીને પુર્વમાં વા ઉત્તરમાં નંખાવી દેવો.)
आचमनीयमुद्क माचमनीयमुद्क माचमनीयम् ॥ प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्णामि ॥ प्रियंजनानांय शसापशूनां [illegible]नंकुरु शरीरिणा-मरिष्टानिवरुणाचमयाम्यहम् ॥ अनेनमंत्रेण स[illegible]दाचमनंकरोति ॥ (આ મંત્ર વડે કરીને વરને આચમન કરાવવું) शुद्धर्थंद्धिस्तुष्णि[illegible] બે વાર આચમન મંત્ર બોલ્યા વિના કરાવવું ॥ मधुपर्को मधुपर्को मधुपर्कः प्रति-गृह्यतां प्रतिगृह्णामि ॥ ततोयजमानहस्तस्थं म[illegible]पर्कार्थंदधि मधु-घृतं कांस्यपात्रेपिहितं कांस्यपात्रेणाच्छादितं मधुपर्कं [illegible]मीति [illegible]त्रण प्रतीक्षते ॥ समीक्षामियथासर्वाण्यहंभूतानिचक्षुषा तथाहं मधुपर्कं च प्रतीक्षामि [illegible]भो ॥ अननमं[illegible]ण मधुपर्कं समीक्ष्य

८३ (આ મંત્ર વડે કરીને મધુપર્કને વર જોવે) पुष्णोदेवस्य सवितुर्हस्ताभ्या
माद किल ॥ मधुपर्कंभर्गरुपमाश्विनं सूर्यदैवतम् ॥ इतिमंत्रेण
प्रतिगृह्णामि (આ મંત્ર ભણીને વરના હાથમાં મધુપર્કનો કાંસાનો વાટકો
અપાવવો.) सव्येपाणौकृत्वादक्षिणस्यानामिकया मधुपर्कमालोड-
येत् ॥ प्रयौमिमधुपर्कं च नाशनेनादनीयकम् ॥ निष्क्रन्ता मिच-
यत्तद्वैव्या वास्यायनमोनमः ॥ अनेनमंत्रेण प्रतिमंत्रं त्रिप्रदक्षिण
मालोडयति ! ततोऽनामिकाङ्गुष्ठेन प्रागुदग्वात्रिनिरूक्षपतिबाहिः ।
આ મંત્ર વડે કરીને વર તે પાત્રને ઉઘાડી જમણા હાથની અનામિ-
કાથી ત્રણ વાર હલાવીને પછી જમણા હાથની અનામિકા તથા અંગુષ્ઠથી
ત્રણવાર બહાર નંખાવવું ને પછી ત્રણવાર પ્રાશન નીચેનો મંત્ર ભણી અનામિકા
અંગુષ્ઠથી કરાવવું. मन्मधुनो मधव्यंपरमंरूपमन्नाद्यं तनाह मधुनो
मधव्येनपरमेण रूपेणान्नाद्येनपरमो मधव्योन्नादोसान्नीति (આ મંત્ર
ભણીને ત્રણવાર પ્રાશન કરાવવું प्राशीतशेषं उत्तरः आसीनापदद्यात् । ८३

८४ वा सर्वं प्राश्नीयात् ॥ वा जनसंचार रहितदेशे प्राच्यां निनयेत् ॥
પ્રાશન કરતાં બાકી રહેલુ ઉત્તરમાં બેઠેલા વરના માણુસને આપવું અથવા કોઇ માણુસનો પગ ફેર ન હોય ત્યાં પુર્વ દિશામાં નાંખી દેવું ॥ ततः। आचम्य। प्रियञ्जन नामितिमंत्रेणाचमनं ॥ આ મંત્રવડે આચમન વરને કરાવવાં)ને વરના ડાબા હાથમા પાણી આપી વરના જમણા હાથના અગ્ર ભાગથી (वाङ्मआस्येतु। એટલુ ભણીને અંગુષ્ઠ તથા તર્જનીથી જલનો ઓષ્ઠને સ્પર્શ કરવો) नसोमप्राणोऽस्तु એમ ભણી જમણી તથા ડાબી નાસિકાને જલ સ્પર્શ કરવો अक्ष्णोर्मेचक्षुरस्तु। એટલુ ભણી અંગુષ્ઠ તથા અનામિકા વતી બે નેત્રને જલ સ્પર્શ કરવો कर्णयोर्मेश्रोत्र मस्तु એમ ભણી અંગુષ્ઠથી બે કાનને સ્પર્શ કરવો। अरिष्टानिमेऽङ्गानितनुस्तन्वा मेसहसन्तु। (એટલું ભણી હથેલીનું જલ સર્વાંગે મસ્તકથી પાદ પર્યંત છાંટી દેવું) અને કેટલાક દેશાચાલથી કન્યાને પણ પાદ પ્રક્ષાલન તથા મધુપર્ક વીગેરે અંતરપટ ધરી કરાવે છે તે ઉપર પ્રમાણે કરાવવું અને વરનું પુજન કરાવવું વરને ચાંડલો કરીને જે કાંઇ વસ્ત્રાલંકાર વીગેરે આપવાનું હોય તે આપવું.) ततोदातावस्त्रालंकार गंधस्रगाद्यै पूजयेत् ॥ ततोवरो- ८४
वध्वै परिधानार्थं वासोदद्यात ॥ आयुष्मतीदंवासःपरिधत्स्व इति-

૮૫ मंत्रेणदद्यात् ॥ साकन्यावासेसेनमः इतिमंत्रेण परिदधीत ॥ ततः कन्यापितावरंप्रति वधूंईक्षस्व આટલુ ભણીને કન્યાને નવુ ઘરચોલુ વીગેરે વસ્ત્ર પેરાવવાનો આ વખતે વિધિ છે પણ અ દરથી પેરાવીને લાવે છે માટે મંત્ર ભણી જવો પછી કન્યાનો બાપ વરને કહે કે કન્યાને જોવો ત્યારે વર કન્યાને જોવે. पश्चात् । गोत्रोच्चारः। वरस्यपूर्वंपश्चात्कन्यायाः काश्यप गोत्रस्य अमुक ज्ञातेयस्य अमुकदासस्य प्रपौत्राय.॥ काश्यपगोत्र०। अमुक० अमुक०। पौत्राय ॥ काश्यप०। अमुक०। अमुक० पुत्राय। अमुकनाम्नेवराय। जयन्तीगोत्रस्य अमुक०। अमुक०। प्रपौत्रीम् ॥ जयन्ती०। अमुक०। अमुक०। पौत्रीम् ॥ जयन्तीगो०। अमुक० अमुक०। पुत्रीम्। अमुक नाम्नींकन्यां उभयोः पाणीग्रहणं शुभंभवतु ॥ આ રીતે ગોત્રાચાર કરી ગોત્રાચારના પૈસા લેવાને ત્યાર પછી કન્યાદાનનો સંકલ્પ કરાવવો કન્યાના બાપના હાથમાં ૮૫
પાત્રમાં જલ-ચંદન-અક્ષત પુષ્પ-તુલશીદલ વીગેરે આપીને નીચે પ્રમાણે સંકલ્પ

કરાવવો. स्तेजलं होत्वा॥ अत्राद्य० तिथौ अ: कवासरे अथ मंड-पाधस्तात् देवब्राह्मणानां सन्निधौ कुलशील सौभाग्य सामुद्रिक लक्षण-युक्तां सर्वेंद्रियनिरुपहतां वस्त्रालंकृतां कांचनमणि कंकणवलयनूपुर कटिमेखल : जचुड ब : रक्षांगदादि सर्वाभरण:पतां यथाविभव मुपचारेणार्च्चितां प्रजापति दैवतां अ: कनाम्नीं कन्यां प्रजापतिरुपिणे अ: कनाम्ने वराय ममैकोत्तर शतकुलोद्धारणाय श्रेयसेत वसंतान वृद्धये चतुभ्यमहं संप्रददे (આટલું ભણીને કન્યાના પિતાના હાથમાં રખાવેલા સંકલ્પનું જલ કન્યાના જમણા હાથ સહિત વરના જમણા હાથમાં દેવરાવવું તે ભેળો બાંધી રાખેલ હથેવાલો દેવો ને કન્યાની મા પણ હાથમાં ઝારી લઇ વરના જમણા હાથમાં જલધારા કરે ને કહે કે ममाग्निवन्ता (નાગરવેલના પાનમાં પૈસો સોપારી ને નાડાછડીવડે બાંધવો તે હથેવાલો કહેવાય) કન્યાના પિતાએ प्रजापतिः प्रीयताम। એટલું કહેવું અને વરે स्वस्ति॥ કહેવું પછી છેડાછેડી બાંધવી. વરમાલા પરિધાન લગન વાંચવું.

८७ मांगल्यततुनानेन ममजीवनहेतुना कंण्ठेबध्नामिसुभगेत्वंजीव शरदां शतम् ॥

अनेन मंत्रेण उभयोः स्कन्धेवर मालामर्पयति स्तचतुष्टय भूमिप्रान्ते कीलैं समारोप्य सूत्रस्य चतुर्विंशतिव रवेषनंमि सावर माला २४ બંધ દેવા.) ततःकन्यांपत ए ढति । धर्मार्थकामाभिर्नामे-योनरै साध्यतेपरः ॥ र्मस्त्वयानयासार्धमा च यश्चिसवैचिरं ॥१॥ धर्मैचार्थै च कामे च त्वयेयमति चारतः ॥ नत्याज्याऽज्या-हुतिरिव भूतौ संसार भूतिदाम् ॥ २ ॥ वरः ।

अहंनाति चरिष्यामि यत्क्तं भवता ततः ॥ धर्मार्थ कामकैः कार्यै दे च्छायेव सर्वदा ॥ १ ॥ इतिवरोक्तं ॥ तत ातावरं प्रार्थयेत् ॥ गौरीं कन्यामिमां भोत्वं यथाशक्तिविभूषितां ॥ गोत्रा-च्चेव दासाय तुभ्यं दत्तां समाश्रय ॥ १ ॥ कन्येममाग्रतोभुयाः ८७

कन्येमे विपार्श्वयोः ॥ कन्ये: पृष्ठतोभूयात्त्वत्त नात्स्वर्गमाप्नुयाम् ॥ २ ॥ इति प्रार्थ्य ॥ पुण्याहवाचनं कृत्वा । अनेन कन्यादानाख्येन-कर्मणा श्रीलक्ष्मीनारायण प्रीयताम् । हस्तेजलमादाय ॥ कृतस्य कर्मणः सांगतासिध्यर्थं यथासंख्याकान् ब्राह्मणान् भोजयिष्ये । कृतस्य कर्मणः न्युनातिरिक्तदोष परिहारार्थं नानागोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो भूयसीं दक्षिणांदास्ये ॥ अद्येत्या तिथौ मयाअद्यान्हि यत्कृतं कर्म तत्कालहीनं क्रियाहीनं द्रव्यहीनं भक्तिहीनं भवतां ब्राह्मणानां वचनात् श्रीमहागणपाति प्रसा-ात् सर्वं परिपूर्णमस्त्वित ॥ भवन्तो ब्रूवन्तु ॥ अस्तुपरिपूर्णम् ॥ इति मधुपर्कः

આ ભણીને જલ મુકાવી દેવું ને છેડાછેડી ગોળ વંદાવી. કન્યાના માબાપને રજા દેવી. દક્ષિણા લેવી. ને ત્યાર પછી વરકન્યાની મા ચ'ડલો કરી વધાવીને વરમાલા કન્યાના ગળામાં નંખાવવી ને વરઘોડીયાને ચોરીમાં લઇ જવાં ત્યારે કન્યાના પિતા અથવા ગોર કહે કે कन्या मीक्षस्व ।। ત્યારે વરકન્યા પરસ્પર જોવે.

चोरीना कर्मनी विधि.

ततोविवाह वेद्यांव ग्वरौप्राङ्गमुखौ तेजर्नी वीरण कटे एका-
सने अग्रे पश्चादुपविश्य उतरे वा इशाने कलशं भूमौनिधाय
आसप्तमंपदं । उत्तरतो दृषदुपले चालं कृतेनिधाय । ततो
वधूपित्रा परस्परं समीक्षितव्यम् ॥ इत्युक्ते अन्योन्यंसमीक्ष्य ॥

ચોરીમાં વરકન્યાને ઉગમણે મુખે તૃણની સાહરી બાજોઠ ઉપર બેસાડવા વરની જમણી કોર વધુ બેસે ને ઇશાનમાં પાષાણના ક્ષેત્રપાલ મુકવા. કંકુના ચાંડલા કરીને જરા ઘી રેડવું ને પુજન કરાવી ખીચડીનો લોટીઓ મુકવો તેમાં સોપારી પૈસા સાત મુકાવવા ને જલનો કલશ ભરીને ક્ષેત્રપાલ પાસે મુકવો કારણકે તે કલશમાંથી સપ્તપદી થઈ રહ્યા પછી વરઘોડીયાને અભિષેક કરાય છે।

अरौद्र च क्षुरप तिघ्नी शिवाच सुमनास्तथां। सुवर्च्चाः पुत्रसूदे वृकामाच
सुखदाभव । इति वरोवदेत् । આ મંત્ર વર બોલે અથવા વરની વતી ગોર બોલે.
वरहस्तेजलंगृहीत्वा । अत्राद्येत्यादि० । तिथौ प्रतिगृहीतामस्यां

वध्वां भार्यत्वसिद्ध्यर्थे विवाह होम महंकरिष्ये । तदंगत्वेन निर्विघ्नता सिध्यर्थं गणपति स्मरण पूर्वकमाग्नि प्रतिष्ठा पूजनं च करिष्ये॥ ततः पंचभूसंस्कारः दर्भैःपरिसमुह्य ३ ॥ गोमयेन उपलिप्य ३ ॥ स्रुवेण उल्लिख्य ३ ॥ अनामिकांगुष्ठेन उध्धृत्य ३ ॥ उदकेनाभ्युक्ष्य ३ ॥ अग्निमुपसमाधाय । दक्षिणतो ब्रह्मासनं । उत्तरतः प्रणीतासनम् ॥ तत्रब्रह्मोपवेशनम् ॥ यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं ब्रह्मा भव ॥ स्रुवेण जुहुयात् ॥ વર પાસે સંકલ્પ કરાવી આચાર્યે યજમાનની આજ્ઞા લઇને ચોરીમાં ચોરસ માટીનું સ્થંડિલ કરી ઉપર પંચભુસંસ્કાર કરવા દર્ભ અથવા દુર્વાથી ત્રણ વાર સ્થંડિલ ઉપરથી વાલી નાખવું પછી જલગોમયથી ત્રણ વાર ઉપલેપન કરવો સ્રુવથી અથવા દર્ભથી ત્રણ ઉચેડવું ઉચેડેલુ રજ અનામિકા તથા અંગુષ્ઠવતી ત્રણવાર કાઢી નાંખવું અને ફરીથી જલથી ત્રણવાર પ્રોક્ષણ કરવું એવી રીતે પંચભુસંસ્કાર કરીને અગ્નિ પધરાવવાને દક્ષિણમાં બ્રહ્માસનને ઉત્તરમાં બે કોડીયા જલના ભરી મુકવા તે પ્રણીતાસન કહેવાય [એવી રીતે બ્રહ્માસનાદિ અગ્નિ પર્યુક્ષણાંતકર્મ કરવું) સવિસ્તર જેને કુશાંડી કરવી હોય

૯૧ તેને પૈરાણુકર્મદર્પણુ ઇત્યાદિ ગ્રંથોમાંથી કરવું) આ પ્રમાણે પંચભૂસંસ્કાર કરી અગ્નિ પધરાવીને હોમ કરાવવો ઘી વતી આહુતીઓ આપવી પ્રથમ બે આહુતિ આધાર નામની મનમાં મંત્ર ભણી આપવી। प्रजापतये स्वाहा।

इदं प्रजापतयेन मम। १। इंद्रायस्वाहा इदमिंद्रायन मम। २। इत्यादिवरः। सर्वं त्यागं कुर्यात्। अग्नयेस्वाहा इदं मग्नये न मम॥३॥ सोमायस्वाहा इदं सोमाय न मम। इति आज्यभागौ। वरहस्ते अक्षतान् गृहीत्वा। [illegible] योजकनाम्नेवैश्वनरायनमः आवाहयामि योजकनाम्नेवैश्वानरायनम इ[illegible] आवाहनादि मंत्र पुष्पांजलि पर्यंतं पूजनंकार्यम्॥ अनया पूजया योजकनामाग्निःप्रीयताम्॥

વરના હાથમાં અક્ષત અપાવીને અગ્નિ-પુજન કરાવવું યોજક નામ્ને વૈશ્વાનરાયનમઃ આ મંત્ર વડે ચંદન પુષ્પ ધુપ દીપ નૈવેદ્ય ફલ દક્ષિણા ની-રાંજન-મંત્ર પુષ્પાંજલી સુધી પુજન કરાવવુ. આજ્યેન નીચે લખ્યા પ્રમાણે પ્રાયશ્ચિતાહુતીઓ આપવી। अग्नयेस्वाहा इदंमग्नये न मम॥१॥वायवे०। ૯૧

इदंवायवे० । सूर्याय० । इदंसूर्याय० । ३ । अग्नीवरुणाभ्यां० । इदमग्नीवरुणाभ्यां । ४ । अग्नीवरुणाभ्यां० । इदमग्नीवरुणाभ्यां ।५। अयसे०। इदमयसे ।६। वरुणसवितृ विष्णुविश्वेदेव मरुत्स्वर्केभ्यो०! इदंवरुणसवितृ० ॥ ७ ॥ वरुणायादित्यायादितयेचनमः स्वाहाः ॥ इदंवरुणाय आदित्याय अदितये च न मम॥८॥ આઠઆહુતીઓ આપ્યા પછી प्रजापतये स्वाहा इदंप्रजापतये (પછી અંતરપટ ધરી ચાર આહુતિઓ આપવી) अग्नये स्वाहा इदं मग्नये न मम ॥ ત્રણવાર ને मृत्यवेस्वाहा इदंमृत्यवे न ममः। આ પ્રમાણે ચારવાર આહુતિઓ આપવી ને ચારવાર અંતરપટ ધરાવવો ને ચારવાર જલસ્પર્શ કરાવવો । પછી લાભ હોમ કરાવવો.

कुमार्याभ्राता आसादित सूर्यस्थ शमीपलाश मिश्रान् लाजानञ्जलिना कन्याञ्जलौक्षिपति (આ સમયે વરકન્યાંને ઉભા કરી કન્યાના જમણા ખભા ઉપરથી વરનો જમણો હાથ લઇ જઈને વરના બે હાથથી કન્યાનો ખોબો ઝલાવવો અને વાંસની સુપડીમાં લાભ (શેકેલી શાલની ધાણી) સાથે ખીજડીના

૧૨ પાન મિશ્ર કરી રાખેલા હોય તેમાંથી કન્યાના ભાઇ પાસે કન્યાના ખોબામાં પ્રથમં દ્વિતીય તૃતીયં ચતુર્થં. આ ભણીને ચારવાર નંખાવવું ને નીચે લખેલો મંત્ર ભણી અગ્નિમાં આહુતિ દેવરાવવી. यंपूर्वाअयजत् कन्यादेवमर्यमणंसनः अग्निरुपोऽर्यमा ैनामितोमुंचतुमापतेः स्वाहा ॥ આ મંત્ર ભણીને પ્રથમ આહુતિ હોમાવવી પછી કન્યાનો જમણો હાથ હથેવાલા સહિત અંગુષ્ઠા સહિત વરે પોતાના જમણા હાથથી નીચેનો મંત્ર ભણી ઝાલવો,

ततोवरोवध्वादक्षिणंहस्तं सागुष्ठं मुत्तान ्त्ताने न हस्तेनगृह्णीयात् । तत्रमंत्रः । भगोर्यमसाव तृभ्योनमः। वित्तसौम्यगुणैर्युक्तावीर सूर्जी- वसूर्भव ॥ कुलेमदीयेसम्रा ीमाच्चितानुगता तदा । १ ॥ इतिहस्त- ग्रहणं ृत्वा वरःपठति वृतोगृहीतामेव वधूमग्नेरुतरतो अस्मानंवरो प्रणमहस्तेन वधूदक्षिणपादमारोहयाति॥आरो ्णेमंत्रः। कन्यायैनमः॥

તે ઝાલેલા હાથ ઉપર ધ્રંગડીયાના છેડા રાખી કન્યા આગલને વર પાછળ ઇશાન ખુણામાં જ્યાં પાષાણ રાખેલ છે અહીંઆ ક્ષેત્રપાલ પાસે બીજો પ- ૧૨

થર મુકવો ત્યાં લઇ જઇને કન્યાને ઉભી રાખી વર જરા નમી ડાબા હાથથી કન્યાનો જમણો પગ ઝાલી પાષાણ ઉપર મુકાવે ત્યારે કન્યાયેં નમઃ તે ભણવું ને નીચે લખેલી ગાથા ભણતાં આગલ ચાલે છે

। अथ गाथागायति तामद्धगाथांगास्याःमि सुभगेवाजिनीवती ॥ सरस्वति नमस्तुभ्यंया स्त्रीणामुत्तमंयशः ॥ १ ॥ इमन्तंवरोगाथां यति । अथ वधूपुरःसरौ प्रदक्षिणमग्निं परिक्रामतो वधूवरौ ॥

વર આ ગાથા ભણતા આગલ ચાલે ને અગ્નિ પ્રદક્ષિણા કરી પ્રણામ કરી પોત પોતાના આસન ઉપર બેસે मंगलं भगवान् विष्णु मंगलं गरुड ध्वजः । मंगलं पुण्डरीकाक्षो मंगलायतनो हरिः ॥ १ ॥ सर्व मंगल्यमांगल्ये शिवेसर्वार्थसाधिके । शरण्ये त्र्यंबकेगौरी नारायणि नमोस्तुते ॥ इति मंत्रेण परिक्रमणं ॥ એ પ્રમાણે એક ફેરો પુરો થયો કહેવાય એટલે પેહેલું મંગળ વર્ત્યું કહેવાય આ વખતે અગ્નિ ખુણાના થંભને ચાંડલો કરવો અને લાભ હોમ કરવા માટે વર કન્યાને ઉભા કરવા પ્રથમની પેઠ કન્યાના ભાઇ પાસે કન્યાના ખોબામાં ચાર વાર ડાંગર અપાવીને આગલ પ્રમાણેકરવું.

अभोल जानावयन्ती नारीब्रूते पतिप्रिया ॥ आयुष्मानस्तुमेभर्त्ता वर्द्धन्तां ज्ञात योमम स्वाहा ॥ આ મંત્ર ભણી બીજી આહુતિ દેવરાવવી પુર્વવત ફેરાફેરવવા ત્યારે બીજુ મંગલ નૈરૂત્ય ખુણામાં ચાંડલો કરવો ને ત્રીજીવાર ઉભા કરીને કન્યાના ભાઈ પાસે કન્યાના ખોળામાં લાભ દેવરાવવી

अभोलाज नावयामि चत्तुः समृद्धिहेतवे ॥ अन्योन्यं मनुरागनौ स्वाहाग्निश्चानु मन्यतां स्वाहा ॥ આ મંત્ર ભણીને ત્રીજી આહુતિ દેવરાવવી પુર્વવત્ ફેરાફેરવી આસને બેસાડવા પછી ચોથીવાર વર કન્યાને ઉભા કરવાં ને સુપડીમાંની બધી શાળ સુપડીના ખુણાથી કન્યાના ખોળામાં નખાવી અને भगायस्वाहा॥ એમ ત્ર ભણી હોમાવી દેવાં અને પ્રદક્ષિણા કરે તેમાં ઇશાન ખુણાના થંભથી વર આગળ ને કન્યા પાછળ એવી રીતે અગ્નિ તથા બ્રહ્માસનની વચે થઇને આસને આવી બેસી જાય વરકન્યાને ફેરવી બેસાડવાનો ચાલ પડી ગયો છે તો તે આ ઠેકાણે નથી પણ અભિષેક કરતી વખતે છે તો દેશા રીવાજ પ્રમાણે કરવું.

प्रजापतयेस्वाहा । इदं प्रजापतये नमम ॥ આ મંત્રથી ઘીની આહુતિ આ-પવી પછી અગ્નિથી ઉતર ભાગમાં એક પાટલા ઉપર ચોખાની સાત ઢગલી કરી તેના ઉપર સાત સોપારી તથા સાત દક્ષિણા મુકાવી વર પાસે પુજા કરાવવી,

९६ ॰स्तेजलमादाय । अत्राद्य॰ तिथौ प्रतिगृहीतस्वदारत्व सिध्यर्थं सप्तपदी कर्माहं करिष्ये तदंगत्वेन सप्ताचल पूजनं च करिष्ये ॥ सप्ताचलेभ्यो नमः । इति मंत्रेण आवाहनादि मंत्र पुष्पांजलि पर्यन्तं पुजनं कार्यम् । अनया पुजया सप्ताचला प्रीयताम् ॥

ઉપર પ્રમાણે સંકલ્પ કરાવી સાત ઢગલી ઉપર ચંદન અક્ષત વીગેરે પુજન કરાવીને અહી કોઈ દેશમાં વર બેઠા બેઠાં કન્યાંનો જમણો પગ ઝાલી સાત ઢગલીઓને અડકાડી જાય છે પણ શાસ્ત્ર પ્રમાણે વરને કન્યા ઉભા થઇ ઉત્તરાદીકોર સાત પગલા જમણો પગ આગલ રાખી ભરવાનો વિધિ છે તેના પ્રત્યેક પગલે ભણવાના મંત્રો एकं इषे । विष्णुस्त्वां नयतु ॥ द्वेऊर्ज्जे विष्ण॰ ।२। त्रीणिशयस्पोषायवि॰ ।३। चत्वारिमयो भवायावि॰ ।४। पंचपशुभ्यो वि॰ । षडतुभ्यो वि॰ । सखिसप्तपदा त्वंमांभव नित्य मनुव्रता । इति सप्तपदी ॥ केचित्प्रतिपदं कन्यायैकैक प्रतिज्ञामंत्र पठनी यस्ते च यथा ॥ सुख दुःख सर्वाणि त्वया सहाविभज्यते । ९६

९७ य-त्वं तदहंतत्र प्रथमेसा ब्रवीदिदम् ॥ १ ॥ कुटुंबंरक्ष यिष्यामि
आवृद्धबालकादिकम् ॥ अस्तिनस्ति च संतुष्टा द्वितीये साब्रवी-
दिदम् ॥ २ ॥ भर्तृभक्ति रतानित्यं सदैव प्रियभाषिणी । भवि-
ष्यामिपदेचैव तृतायेसा ब्रवीदिदम् ॥ ३ ॥ आर्त्तेआर्त्ताभविष्यामि
सुख दुःख विभागिनी । तवाज्ञां पालयिष्यामि कन्यातूर्यपदे ब्र-
वीत् ॥ ४ ॥ ऋतुकाले शुचिस्नाता क्रीडष्यामित्वयासह । नाहं-
परतरंयायां कन्या पंचपदे ब्रवीत् ॥ ५ ॥ इहाथसाक्षिणे विष्णु-
र्नचत्वां वांचिताम्यहं ॥ उभयोः प्रीतिरन्त्यन्ता कन्या षष्ठपदेब्रवीत
॥ ६ ॥ होमयज्ञादि कार्येषु भवामिचसहायिनी । धर्मार्थ काम
कार्येषु कन्या सप्तपदे ब्रवीत् ॥ ७ ॥ इति कन्या मंत्राः

સપ્તપદી થઈ રહ્યા પછી ક્ષેત્રપાલ પાસે જલને કલશ મુકી રાખેલો
હોય તેમાં આસોપાલવ વીગેરે પાનથી કલશના જલનો અભિષેક કરવો ને ૦.૭
વરઘોડીયા ફરી બેઠા હોય તો ફેરવવા નહિ ને અભિષેક વરે વહુના ઉપર કર-

વાનો છે પણ શિષ્ટાચાર એવો છે કે વરની ડાબી બાજુ કન્યા બેસે બન્ને
૯૮ ઉપર ગોર અભિષેક કરે તે ભણવાનો મંત્ર. यत्तेकेशेषु दौभाग्यं सीमन्ते यच्च मूर्द्धनि । ललाटे कर्णयो रक्ष्णो रापो निघ्नन्तु तेसदा ॥ १ ॥

આ મંત્ર ભણી અભિષેક કરીને કંસાર પીરસાવવો તેને માટે માટી કં-સારીઉ (શરાવલુ) હોય તેમાં ઘઉંનો લોટ નાંખી બીજું શરાવલું તે ઉપર ઢાંકી અગ્નિ ઉપર અધિશ્રમણ કરી ઉતારી લેવું પછી વરકન્યા આગલ એક પાટલો તેના ઉપર કાંસાની થાલી મુકાવવી કન્યાની મા પાસે ચાર વાર કંસાર પીરસાવવો તે ઉપર ચાર વાર ઘી તથા ખાંડ પીરસાવવી પછી અણુવરે હલાવી એકત્ર કરવું એટલે વરકન્યાને ચાર વાર ગ્રાસ ભરાવે ત્યારે નીચે પ્રમાણે ભણવું.

प्रथमः द्वितीयः तृतीयः चतुर्थः । प्राणेभ्यो नमः ।१। अस्थिभ्यो नमः ।२। मांसेभ्यो नमः ।३। त्वचेभ्यो नमः इति मंत्रेण चतुर्वारं वधूंप्राशयित्वा । कन्यावरंचतुर्वारं प्राशयति ॥ हस्त प्रक्षाल्य ॥

એજ પ્રમાણે કન્યા વરને ગ્રાસ ભરાવે ચોથો ગ્રાસ વંદન કરાવવો પછી કંસારની ૯૮
થાલી ખાલી કરાવવી ને વરકન્યાને ખાંડ આપી કન્યાની મા હાથ ધોવરાવે જેનામાં

૨૧ જેવો ચાલ હોય તે પ્રમાણે રૂપાંનાણુ નાંખે તે થાલી લઇ જાય તે પછી.।

अग्नयेस्विष्ट कृते नमः । इदमग्नये स्विष्टकृते । એ મંત્રથી એક ઘીનીઆહુતી આપીને સંસ્રવ (એટલે) દરેક આહુતિને અંતે એક ઠોડીયામાં ટીપા નાં લ હોય તે સસ્રવ કહેવાય તેમાંથી જરા વરને પ્રાશન કરાવી અક્ષત છંટાવવા.

गच्छ गच्छ सुरश्रेष्ठस्वस्थाने परमेश्वर । यत्रब्रह्मा-योदेवा स्तत्र गच्छ हुताशन ॥ આ મંત્ર ભણી અગ્નિ વિસર્જન કરાવવું। આ સમયે હાથગરણા કરવાના રીવાજ કેટલેક ઠેકાણે છે તો રિવાજ પ્રમાણે કરાવવું. જો દીવસ હોય વર વધુને કહે. सूर्यमुदीक्षस्व। સૂર્ય સામુ જુઓ એટલે એ હાથ જોડી કન્યા। सूर्यनारायणाय नमः। એમ કહી સૂર્યનું દર્શન કરે ને રાત્રી હોય તો अस्तमिते ध्रुवंदर्शयाति। વર વધુ ને કહે કે ध्रुवंपश्य (ધ્રુવના તારા સામુ જુઓ) એટલે સ્રીએ તે તારા સામુ જોઇને ध्रुवाय नमः । એમ કહી શ્રીફલ મુકી પગે લાગવુ पश्यामि। એમ કહેવું ૧૧
પછી ઉ૦। થઈ કન્યાના જમણા ખભા ઉપરથી જમણે હાથે હૃદય સ્પર્શ કરીને

१०० ममव्रतते हृदयं मदीय चित्त मनुकुलं तव चितमस्तु । कुरुष्व ह्यावचनं मदीयं प्रज पतिः प्रेरयतु प्रियेत्वाम्

આ શ્લોક ભણુવો ને કહેવું કે તારૂ ચિત્ત અનુસરતુ હો પછી સૌભાગ્ય દેવા માટે એ વરના પક્ષથી તથા એ કન્યાના પક્ષથી સ્ત્રીઓને બોલાવી ખભે ચુંદડી નાંખી સ્ત્રીઓ આવે એટલે વરકન્યાને ચાંડલા કરાવી તે સ્ત્રીના હાથમાં અક્ષત આપીને કન્યાની પાછળ ઉભી રાખવી તેની પાસે કન્યાના જમણા કાનમાં । ईश्वर पार्वतीनु सौभाग्य । એટલું કહેવરાવી હાથમાંના અક્ષત કન્યાના ખોળામાં દેવરાવવા ને તેને કહેવુ કે કન્યાના માથા ઉપર હાથ મુકવો નહી બીજીવાર ब्रह्मसावीत्रीसौभाग्य ॥ ત્રીજીવાર इंद्रेन्द्राणी सौभाग्य । ચોથીવાર श्री कृष्न रुक्मणी सौभाग्य । કહેવરાવી અક્ષત કન્યાના ખોબામાં નખાવવા અને સૌભાગ્ય દેવા આવેલ સ્ત્રીઓને સાત સોપારી વીગેરે આપવાનો ચાલ હોય તે અપાવવું પછી કન્યા ખોબામાના અક્ષતમાંથી જરા પણ વેરાય નહી તેવી રીતે ઉભી થઇ વરના અક્ષતમાંથી જરા પણ વેરાય १०० નહી તેવી રીતે ઉભી થઈ વરના મસ્તક ઉપર બધા અક્ષત નાંખે ત્યારે ॥ अस्तु

सौभाग्य वर कन्ययोः એટલુ ગોરે ભણવું પછી વરઘોડીયાને ક્ષેત્રપાલવાલા થંભપાસે તેડી જઇ ચંદન અક્ષત નખાવીને ચરકલી પાત્ર ચારવાર ઉતરાવવુ सुमुहूर्त ભણવું છેલીવાર ચરકલી પાત્ર હેઠે મુકાવવુ એટલે ક્ષેત્રપાલનો કલશ લઇ લેવો ને વર કન્યા ને ગોત્રજ પાસે તેડીજઇ પુજન કરાવી શ્રીફલ મુકી પગે લગાડવા. પછી જાનીવાસે જાય ત્યાં પણ ગોત્રજ પુજન કરાવી શ્રીફલ મુકાવી પગે લગાડીને ગોલ વંદન કરાવવુ ને એકી બેકી વીગેરે રમાડવાં વરના બાપ પાસેથી ભુયસી દક્ષિણા લેવી ને ઘરે જાવું.

શીખ દેવાની વિધિ.

લગનના દીવસથી ત્રીજે તથા ચોથે દીવસે જાનને ઉત્તર એટલે શીખ દે છે તે સર્વે ભેગા થયેલા હોય તેમને કંકુના ચાંડલા કરવા ને ચોખા ચોડવા પછી પેરામણીના વસ્ત્ર છાબમાં ભરી છાબ મંડપ વચે બાજોઠ ઉપર ચુંદડી પાથરી તે ઉપર મુકાવવી ને ઉગમણે મુખે વરકન્યાને બેસાડવાં ને ઉત્તરાદેમુખે કન્યાના બાપને બેસાડી આચમનં सुमुखश्च० । इत्यादि० હાથ જોડ કરાવી. अत्राद्य० संबंधि पुजनार्थन महंकरिष्ये (એમ સંકલ્પ કરાવી) स्व-

સ્તિયા. । એ શ્લોક ભણી વરને ચાંડલો કરાવવો ને ચોખા ચોડાવી પાઘડી બ-
ધાવી પછી બીજુ જે કાંઇ વરને વીંટી અલંકાર દેવાનુ હોય તે અગર વરના
પક્ષવાલાને જે કાંઇ દેવાનુ હોય તે દેવાઇ રહે ત્યારે થાળીમાં કંકુ, ઠાલવીને
પ્રથમ વરને થાપા દેવા ને વરને થાપા ન દેવાંતા હોય ત્યાં વરના બાપ
વીગેરે ચાર જણુને થાપા દેવરાવવા કન્યા પાસે પછી મંડપનો છેડો ઇશાન
ખુણાનો જરા છોડાવીને એક વાંસની સુપડીમાં સાડલો, શ્રીફલ તથા ચોખા
અથવા મગ વીગેરેના દાણા નાંખી તે સુપડીને વર કન્યાના હાથ ચાર ફેરે
ચડાવી ‘સુમુહુર્ત્ત’ ભણી મંડપ ઉપર નાખવા તે ઠેકાણે જરા જલ રેડાવી
નીચે છાંટા પડે તેમ કરવું આ માંડવો વરસાવી ને તરત વરઘોડીયાને ગોત્રજ
પાસે લઈ જાય ને ઘરના બારહાથે કુંકુના થાપા દેવરાવવા ને ગોત્રજનુ પુજન
કરાવી શ્રીફલ બે મુકાવી પગે લગાડવુ ને ગોલ વંદાવી બહાર આવે રથમાં બેસે
એટલે રથનુ પૈડુ સીંચાવવુ વર કન્યાના શ્રીફલ બે તથા એક કાંસાના વા-
ટકામા એક લાડુ મુકીને (લાડી કચોલુ કહેવાય તે) ઘીની વાઢી પાણીનો
કલશીયો શામણદીવો વિગેરે લાવે એટલે પેલુ જમણીકોરનુ પૈડુ સીંચવવુ

કન્યાની મા પાસે પૈડાનુ પુજન કરાવવુ । ञंकाद्यनम : એમ ભણીને ઉપર ઘીની ધારા કરાવવી ગોલ વીગેરે નંખાવવા બીજી કોરના પૈડા ઉપર પણ એજ પ્રમાણે પછી શ્રીફલ પૈડા નીચે મુકીને રથ હાંકે તે પૈડુસીંચુ કહેવાય તે ટોપરા કન્યાના ખોળામાં દેવરાવવા । सुमुहूर्त्त० । ભણવુ પછી વરવાલા ને ત્યાં વરઘોડીયાને પોખાવવા પછી ગોત્રજ પાસે બેસાડવા ઘીના દીવા બે કરાવવા ને કન્યા વરની ડાબે કોરે બેસે. ને ગોત્રજનું પૂજન કરાવી ચારવાર એકીબેકી રમાડવાં ને કાંકણુદોરા ચારવાર છોડાવવા. ને શ્રીફળ બે મુકાવી પગે લગાડવા. ગોળ વંદાવી છેડાછેડી છોડીને વસ્ત્ર લઇ લેવું ત્યાર પછી દક્ષણા લઇને ઘેર જવું.

समाप्त.

જાહેર ખબર.

पुराण सहितानुं

सचित्र पुरुषोत्तम माहात्म्य.

અમારા તરફથી બહાર પડશે જેની અંદર અનેક વ્રતો તથા વ્રતનાં આખ્યાન, નવા નવા ઇતિહાસો, આની અંદર પુરૂષોત્તમમાસનું વ્રત, વ્રત વિધિ, દિપ મહાત્મ્ય, પતિવ્રતાનું આખ્યાન, ગોદાન મહાત્મ્ય, વ્યતિપાત મહાત્મ્ય, કાંસાપાત્રદાન મહિમા તથા ઋણાનુબંધ ઇતિહાસો, વિગેરે છે. અગાઉથી ગ્રાહક થનારાઓને કીફાયત ભાવે મળશે. લખોઃ—

वैद्यशास्त्री मणीशंकर अजरामर.

ठे० हरिहरप्रसाद औषधालय,

मु० ध्रांगध्रा.